

CURIERUL JUDICIAR

DOCTRINĂ — JURISPRUDENȚĂ — LEGISLAȚIUNE — ECONOMIE POLITICĂ — FINANȚE — SOCIOLOGIE

Director: **DEM. I. DOBRESCU**
Președintele Uniunii Avocaților din România

COMITETUL DE REDACȚIE:

TR. ALEXANDRESCU
Avocat, Direc. Contenc. B-cel
G-le a Tărei Românești

ALEX. CERBAN
Profesor la Facultatea
de Drept, București

IOSEF G. COHEN
Avocat
membru Cons. legislativ

GR. CONDURATU
Fost Consilier la C. de Apel
București, Avocat

RÉNÉ DEMOGUE
Profesor la Facultatea
de Drept din Paris

V. DONGOROZ
Dr. în Drept din Buc.
Avocat

ALFRED JUVARA
Dr. în Drept din Paris
Avocat

D. NEGULESCU
Profesor la Facultatea
de Drept, București

I. GR. PERIȚEANU
Avocat

C. SIPSOM
Profesor la Facultatea
de Drept, București

C. SPOEANOVICI
Dr. în Drept din Paris
Avocat

GR. TRANCU-IAȘI
Fost Ministru al Muncii
Avocat

P. VASILESCU
Dr. în Drept din Paris
Avocat

AL. VELESCU
Dr. în Drept din Buc.
Avocat

ALBERT WAHL
Profesor la Facultatea
de Drept din Paris

Secretar de Redacție: **E. C. DECUSARA**, Dr. în Drept din Paris, Directorul Statisticii Judiciare

Membrii corespondenți pentru Paris: **EDOUARD LÉVY** și **SILVIU KRAINIC**, D-ri în Drept, Avocați, Paris

A B O N A M E N T U L

Un an p. B-ci, Case Com. și Autorit. 800 lei
" Avocați 500 "
" Magistrați 400 "
6 luni prețul de sus pe jumătate

APARE ODATĂ PE SĂPTĂMANĂ

In lunile Iulie și August
apare odată la 2 săptămâni

Abonamentele se plătesc totdeauna înainte

Redacția și Administrația

București, Artele, 5 și Rahovei, 5
Lângă Palatul Justiției

TELEFON 13/29

S U M A R

— **CAPITANT: Causa**, Rezumatul cărții d-lui Profesor H. Capitant, de d-l Grigore Pherekyde, Consilier la Curtea de Apel Buc.;

Jurisprudență:

— Curtea de Casație s. III: *Naum Christu și alții cu Petre Rădulescu* (Obligațiuni solidare. Condamnare solidară la prima instanță. Apel făcut de ambii debitori. Lipsa unuia. Invocarea de celalt a unei excepțiuni de natură a stinge obligațiunea. Profită și debitorului lipsă, față de care s'a aplicat art. 151 pr. civilă, Art. 1056 c. civil);

— Trib. Gorj secția II-a: *Ioana I. Th. Evulescu cu M. Albu-lescu și alții* (Care este caracterul contractului matrimonial și de când își produce efectele? Simpla temere reverențioasă, fără violențe, poate constitui o cauză de violare a consimțământului? Executarea voluntară a unui contract de vânzare. In ce condițiuni un tutor nu poate cumpăra averea pupilului său? Art. 121, 390, 1167, 1231, 1232 și 1308 c. civil), cu o *Notă* de d-l avocat Dr. P. Vasilescu;

— Curtea de Casație din Franța (Pruncucidere. Elementele acestei crime. Voința de a omorî. Copil născut de curând. Copil viu, fie chiar neviabil sau monstru. Orice poate comite o pruncucidere, nu numai părintele copilului. Copil în vârstă de 12 zile. Omor simplu. Art. 300, 302, 304 c. p. fr., 230, 232, 234 c. penal român), cu o *Notă* de d-l Profesor D. Alexandrescu;

CAPITANT: CAUSA

*Quel mal nous estoit de la folie
précédente? Quel bien nous est de
la sagesse succédente?*

Pantagruel V. Prologue

O știre bună ne vine din Franța: cauza nu a murit, sau mai exact a reînviat. Drept vorbind, cam bănuiam că letargia, în care căzuse cauza, nu era o stare definitivă, dar după ce specialiștii cei mai eminenți dăduse un diagnostic de condamnare, rămăsese o jenă să mai pomeniști despre ea.

Profesorul Henri Capitant a ridicat mînușă, și cu curajul luptătorului care se avîntă la o întreprindere periculoasă, dar și cu puterea pe care o simte în tăria dreptății pe care o apără, a scris cartea „Dela cause des Obligations” Paris 1923.

Parcă auzim numai decât exclamațiunea: iar s'a ivit o teză într-o materie desbătută și epuizată! — O teză, desigur că da, însă o teză cum nu ar putea să o scrie nici un candidat la doctorat, fiindcă acea teză, pe lângă entuziasmul care leagă d'a-

proape pe orice minte de jurist de o temă preferată, presupune încă, o muncă de ani de zile și o pricepere adîncă, dovedită cu prisosință.

De aceea m'am simțit atras să scriu aceste rânduri, cu toate că s'a vorbit deja de aceasta carte de mai mulți, și de oameni cu o autoritate de care nu se vor apropia măcar, nici odată slabele mele puteri, m'am simțit atras să scriu fiindcă plăcerea și folosul pe care le datorează cetirei acelei cărți, mi'au adus aminte de Cartea lui Bufnoir (Propriété et Contrat) și de cartea lui Saleilles (Obligation). Dacă sunt greșit în expunerea mea, rog pe cetitori a nu pune la îndoială, din pricina medibaciei subsemnatului, învățătura filosofiei bergsoniene: simțirea nu este decât o reacțiune aleasă.

Dela început țin să mărturisesc că nu am de fel intențiunea d'a scrie un studiu nou și că silințele mele se vor mărgini la aceste două preocupări: de a deștepta pe cetitor să mă lase și se ia pe Capitant, d'a nu cădea în păcatul de plagiat prin dîrîrîța d'a îndruma în intimitatea gândurilor celebrului profesor.

Teoria cauzei trăia liniștită în art. 1108 (948 român) din codul Napoleon, când a fost excomunicată de profesorul Ernst (Liège 1826). Laurent repetînd învățămîntul luat dela maestrul lui, problema s'a născut în Franța, și susținută numai de puțini apărători, cauza a fost atacată și lovită de ostracism de Artur (1878) Timbol (1882), Hue, Baudry-Lacantinerie et Barde, Cornil, Planiol, Jean Dabin (Liège 1919), etc.

Laurent (XVI, pag. 151) spune că teoria codului asupra cauzei nu este juridică. Raționamentul lui este următorul: cauza este cuprinsă în obiect, sau în consimțîmînt. Într'adevăr, zice dînsul: în contractele unilaterale, cauza este lucrul sau faptul prestat de partea cealaltă; în acest înțeles și obiectul contractului slujește drept cauză. În contractele oneroase cauza se confundă cu obiectul. În donațiuni, cauza se confundă nu cu obiectul, ci cu consimțîmîntul donatorului. Ce este cauza în donațiune? Voința de a face o liberalitate, adică voința de a da, deci consimțîmîntul. Concursul de voință al ambelor părți implică cauza.

Planiol (II pag. 349, ed. 3-a) la rîndul lui zice: teoria cauzei este falsă, cel puțin în două cazuri din trei; apoi este inutilă. Iată cum raționează: în contractele synallagmatiche ambele obligațiuni se nasc în acelaș timp, deci este cu neputință ca una să fie cauza celeilalte. În contractele reale (împrumut, depozit, ga) ce s'a botezat cauza nu este decât sorginta din care isvorăște obligațiunea, faptul generator, deci se joacă asupra

îndoitului înțeles al cuvântului cauză. În donațiuni, cauza se confundă cu motivul. Pentru a regăsi cauza în voința abstractă de a da, este a nu înfățișa o concepțiune lipsită de înțeles.

Planiol a mai conchis că teoria este inutilă: în contractele unilaterale, dacă lucrul n'a fost depozitat sau predat, lipsa cauzei se confundă cu lipsa contractului. În donațiuni, lipsa cauzei ar însemna lipsa motivului, ar fi fapta unui nebun. În contractele synallagmatice conexitatea prestațiunilor reciproce este străină unei dependențe cauzale. Dacă vânzătorul nu face predarea, cumpărătorul nu e ținut de preț, și totuși obligațiunea sa nu era lipsită de cauză. În obligațiunile ilicite sau imorale, partizanii cauzei spun: cauza este ilicită. Planiol: nu, ci obiectul. De asemenea Planiol critică jurisprudența care se bazează pe cauză pentru a anula donațiunile și legatele, al căror motiv este ilicit. Ea confundă, zice Planiol, cauza cu motivul. Ideea de cauză este inutilă, este destul să apreciem moralitatea actului după intențiunea autorului.

În contra adversarilor de această talie, se ridică civilistul Capitant. El ne arată că chiar atunci când s'ar șterge din cod, elementul cauzei, pentru condițiunile de validitate ale contractului, problema nu ar dispărea. Sunt coduri care au suprimat, în această materie, mențiunea cauzei (Cod. portughez, brazilian, argentin, austriac, german, elvețian) și totuși oheziunea subsistă.

S'ar putea concepe o legislațiune care ar tăcea nu numai asupra cauzei, dar și asupra obiectului, și asupra capacității, contractul definându-se „un acord de voințe“, toate celelalte elemente fiind subînțelese). Capitant, în drumul său, despică din petrivă noțiunea consimțământului, și se orientează la plecarea, pe puncte de reper căci îi se pare fixe. Învoacă pe Ihering (Zwweck im Recht, trad. Menlauer, pag. 2): „un act de voință fără cauză finală este o imposibilitate tot așa de absolută ca „înșcarea unei pietre fără cauză eficientă“. Învoacă pe Bufnoir (Propriété, pag. 529): „scopul este ca un element subiectiv „care vine să împlinească voința aceluia care se obligă. De „fapt, el se obligă pentru a obține cutare rezultat al contractului“. Se mai referă la Schlossmann (a se vedea cartea).

Autorul va întrebuința, în cursul lucrării, expresiunea „cauză“, fiindcă este aceea admisă de tehnica clasică, însă i se pare că cuvântul de „scop“ ar fi mai exact, întrucât deșteaptă ideea unui viitor, pe când cuvântul de cauză, deșteaptă ideea unui lucru anterior. Iar în genere scopul interesează după convențiune, afară de împrumut, depozit, etc., unde scopul coincide cu remiterea lucrului.

Motivul se deosebește cu înlesnire de cauză, zice Capitant, motivul este rațiunea subiectivă care determină la contractele, și pe care partea cealaltă nu o cunoaște, pe când cauza rezultă din însăși natura contractului. Ori unde este obligațiunea voluntară vom întâlni cauza: în obligațiunile contractuale, unilaterale; în legate. Nu trebuie însă să vorbim de cauza contractului, ci de cauza obligațiunilor ale contractanților.

Capitant ne previne că nu numai la nașterea obligațiunei vom da de cauză, dar că o vom găsi în tot timpul executării ei.

Doctrina a căutat să definească cauza, pe care a găsit-o figurând în cod. Sfortările ei nu sunt tocmai fericite. Astfel: Merlin, Toullier, Delvincourt „cauza este motivul care determină la contractare“, Zaharia „rațiunea juridică“, Aubry et Rau „folosul așteptat de parte“. Demolombe „cauza finală se găsește „în scopul imediat pe care partea care se obligă, are de gând să-l realizeze“; Larombière „cauza obligațiunei contractului „este obiectul obligațiunei celeilalte părți“.

Capitant nu se mulțumește cu nici una din aceste definițiuni. Însul urmărește, dacă ni se iartă expresiunea „voința în mișcare“: contractul nu circumserie întreaga voință, ci este numai o etapă concretizată a ei. Și dânsul ne dă următoarea definițiune: „într'un contract synallagmatic cauza, care determină pe fiecare din părți de a se obliga, este voința de a obține executarea prestațiunei, care îi este făgăduită în schimb“. Iar, uitându-se în jurul lui, Capitant observă că nu este izolat,

și că stau alături de dânsul Labbé, Bartin, Gény, Maurice Colin, etc., și Jurisprudența mai ales 1886-1921.

Cum răspunde Capitant la critica adversarilor cauzei

S'a vorbit de imposibilitate logică: simultanitatea nașterii ambelor obligațiuni exclude ideea unui act antecedent. Capitant răspunde: cauza nu are înțelesul de antecedent, ci de scop urmărit. Este inexact de a se zice că o obligațiune este cauza celeilalte: scopul este prestațiunea făgăduită.

S'a mai zis că ceea ce Jurisprudența numește cauză este obiectul. Este inexact: dacă obligațiunea fiecărui contractant ar fi astfel despărțită de cauza ei, ar avea o trăinicie independentă. Astfel cumpărătorul ar rămâne obligat la preț chiar dacă vânzătorul nu predă lucrul. De asemenea Wahl a susținut în contractele aleatorii că riscul nu este decât motivul obligațiunei contractantului; lui Capitant îi se pare că angajamentul are drept cauză tocmai riscul.

Pentru contractele reale (împrumut, depozit, gaj) s'a zis că se joacă asupra înțelesului cuvântului cauza, și că îi se atribue sensul de cauză eficientă sau generatrice. Capitant replică: de fel; greșit s'au privit aceste contracte ca unilaterale și reale; de fapt ele sunt bilaterale și consensuale, iar fiecare parte se obligă într'un scop anume. Este adevărat însă că depozitul este un contract real și unilateral; aci scopul depozitarului nu poate consta decât în facerea unui serviciu gratuit deponentului.

În contractele unilaterale, propriu zis, depozitul, mandatul gratuit, cautiunea, obligațiunea delegatului către delegatar, precum în toate promisiunile unilaterale, cauza este fie dorința de a face un serviciu, fie urmărirea unui scop interesat.

Cată să ne ferim a confunda ante-contractul cu contractul sub condițiune suspensivă. Cel dintâi va avea data contractului definitiv, cealalt are efect retroactiv, în ante contracte, obligațiunea are drept scop încheierea contractului definitiv.

Sunt cauze diferite pentru o serie de obligațiuni unilaterale, sau pentru angajamentul de a plăti o datorie preexistentă. La Romani, pactul de constituit presupunea necesarmente o datorie anterioară și nu producea novațiune. În dreptul modern, se pot alătura de această concepțiune obligațiunile: delegatului, cautiunei, semnatarului unui bilet la ordin; operațiunea prin care se transformă o obligațiune naturală într'o obligațiune civilă. Aci promisiunea are drept cauză realizarea unei datorii de conștiință. Adversarii cauzei spun că se produce novațiune. Capitant ripostează: e cu neputință, fiindcă nu se face o schimbare la o obligațiune civilă, și fiindcă nu poate să fie stingerea unei datorii care juridicește nu există. În materia atât de discutată a cambiei, Capitant crede, alături de jurisprudență și împotriva lui Thaller, că polița crează un drept nou fără a distruge prima creanță, în încheierea de socoteli, autorul vede un contract producând obligațiune nouă care întărește și precizează vechea obligațiune.

În toate aceste cazuri, adversarii cauzei spun că, ceea ce se numește cauza, ar fi numai faptul juridic care produce promisiunea de plată. Capitant răspunde: dânsii raționează ca și cum promisiunea d'a plăti ar fi un instrumentum, pe când de fapt este un angajament nou, deosebit de legamentul anterior, iar acesta este realmente cauza acestei promisiuni.

În tratatele de drept civil se afirmă că obligațiunea cautiunei are drept cauză obligațiunea principală. Capitant ne învață că este o eroare, pe care Bufnoir a combătut-o (pag. 533): „cautiunea ca și hypoteca este un contract accesoriu, dar cautiunea se obligă nu fiindcă există o obligațiune principală, ar fi insuficient, ci ca să garanteze această obligațiune principală „angajamentul cautiunei este o intențiune liberală“. (Puffendorf o spusese la 1672).

În delegațiune trebuie să căutăm cauza obligațiunei delegatului în legăturile acestuia cu delegantul, legături pe care delegatarul mai totdeauna nu le cunoaște. Este o asemănare între trasul din titlurile negociabile și delegatul. Pentru Thaller emi-

terea unei cambie este o delegațiune. Pentru Capitant însă, trasul care a acceptat are o cauză exterioară, independentă.

În obligațiunile unilaterale cauza depinde de împrejurări: astfel în stipulațiunea pentru altul, cauza promițătorului pentru altul trebuie căutată în promisiunea făcută promițătorului de stipulant; în promisiunea de recompensă cauza este dorința de a obține executarea actului; în asigurarea asupra vieții tot ca și în stipulațiune pentru altul, Capitant citează aci oferta de a purga prevăzută de art. 2184 cod. francez ca un exemplu de obligațiune născută numai din voința celui care se obligă, și înainte de întâlnirea unei voințe așteptate.

În liberalități Capitant caută cauza nu în animus donandi privit abstract, ci concret, privind anume pe donator și distinge cauza de motivul care rămâne în forul nostru interior. Adversarii cauzei spun că avem aci consimțământul însuși, iar nu cauza. Bartin, Baudry-Lacantinerie și Maurice Colin, explică astfel distincțiunea: mă oblig să plătesc, iată consimțământul; înțeleg să nu primesc nici o contra-prestațiune, iată cauza. Dacă e vorba de donațiune cu sarcină, Capitant citează pe Truchy (des Fondations, pag. 246): intențiunea principală și dominantă a fost să procure executarea sarcinii impuse.

Aceiași teorie se aplică și la legate și la testamente. Și aci trebuie cercetată voința autorului, pentru a se vedea, în legate cu sarcină, ce l'a determinat pe testator, intențiunea de liberalitate sau intențiunea de a crea o fundațiune. Cu toate că subsistă, discuțiunea între cauză și motiv, devine aci aproape cu neputință de făcut.

Teoria cauzei în Dreptul roman

Capitant căutând aparițiunea cauzei în Dreptul roman, a fost condus la acel studiu de observațiunile concise dar substanțiale ale lui Planiol, care l'au preocupat în mod deosebit fiindcă a încercat să răspundă, cuvânt cu cuvânt, în diferite pasagii ale lucrării sale. Planiol ne învață că Romanii nu au cunoscut cauza, nici întreaga teorie ce s'a construit posterior. Dânsul ne spune că vechiul autor francez, Domat, a luat din textele romane teoria sa, însă deformând înțelesul acelor texte. Astfel, Romanii, la donațiuni, când vorbesc de cauza, se referă la motiv. La contractele reale, Romanii vorbesc de uz, iar Domat se bazează pe faptul generator al obligațiunii, pe care îl botează cauza. La contractele synallgmatiche, Domat se întemeiază pe conditiones sine causa. Dar, zice Planiol, dacă Romanii cereau o cauză reală și licită, nu o cereau pentru formarea convențiunii, ci pentru conservarea lucrului. Conditio slujea în contra îmbogățirii nepermise. Pentru Romani, legământul juridic se încheia când exista un fapt generator de obligațiuni: cuvintele solemne, predarea lucrului, sau consimțământul pentru contractele consensuale.

Girard ne învață că dacă teoria cauzei nu este decât o desvoltare logică a principiilor dreptului roman mai apropiat, vechiul drept roman era străin de această terminologie, iar textele întrebunțează fără deosebire cuvântul causa (care are înțelesuri extrem de felurite) în sensul nostru de cauza sau în sensul nostru de motiv.

În vechiul drept, contractele fiind formale, existența lor era independentă de cauză. În dreptul posterior, în contractele consensuale, în care cauza obligațiunii unuia este obiectul obligațiunii altuia, lipsa cauzei ar face contractul nul, fiindcă ar lipsi obiectul pentru partea cealaltă. În mutuum (împrumut) numărarea banilor este un element de existență a obligațiunii; în pactul de constituit, tot astfel, elementul esențial este o datorie anterioară, dar nu s'a recunoscut nici odată de Romani, ca fiind validă, ca contract ne-formal, o convențiune cu cauză eroantă sau ilicită. Deci, zice Girard, va fi întotdeauna inutil să luăm existența acelei cauze drept condițiune pentru formarea contractului. Aci ar interesa numai evidențierea motivului.

Pe când, continuă Girard, pentru contractele formale, care nasc independent de cauza lor, ar fi întotdeauna util să facem din existența cauzei lor o condițiune. Cel puțin s'au putut opri

efectele contractului, când a fost lipsă de cauză sau eroare de praetor prin exceptio doli, de dreptul civil prin conditio indebiti și prin conditio sine causa.

De partea noastră, Girard fiind un romanist de prima forță, cu disciplină dacă nu cu mentalitate germană, suntem chemați să-l ascultăm în tăcere, și să pătrundem cuvintele sale, chiar atunci când gândul lui este greu de pătruns. Deci, cauza neinteresând pe Romani sub același aspect sub care ne interesează pe noi, trebuie să ne ferim de a interpreta textele vechi cu mentalitatea modernă, și trebuie mai ales să nu uităm cuvântul „cauza” are la Romani o mulțime de înțelesuri, din care poate nici unul nu corespunde exact cu tehnica noastră.

Capitant, nefiind un romanist (cel puțin nefiind un specialist în materie), va fi cu atât mai interesant pentru noi să urmărim cercetările sale în domeniul dreptului roman.

Capitant constată că în dreptul vechiu, formele actului erau totuși, și cauza era indiferentă. Astfel proprietatea era transmisă prin mancipatio, în jure cessio, prin tradițiune. De asemenea în nexum, expensilatio, stipulatio, obligațiunea născută nu se preocupa de cauză. Totuși, în materie de vânzare s'a admis că tradițiunea nu transmite proprietatea decât atunci când cumpărătorul plătește prețul.

Noțiunea de scop, Capitant o găsește la Romani, dacă nu la formarea contractului, dar cel puțin la înlăturarea efectului neechitabil al contractului, în acordarea condicțiunii sine causa. Capitant, urmând aceeași idee, accentuează protecțiunea dată debitorului prin querela non numerata pecuniaee (prin constituțiuni imperiale din veacul al III-lea), care are acest caracter remarcabil de a permite debitorului de a nega datoria, într'un termen scurt; mai târziu debitorul nu mai era primit să conteste înscrisul. Pe timpul lui Justinian, un text interpelat al lui Paul, glăsuiește că un înscris, chiar cu clauza în formă de stipulațiune, nu scutește pe creditor de a dovedi dreptul său, atunci când, „cautio indiscreta loquitur” adică (după explicațiunea lui Capitant) dacă nu arată actul juridic pentru care s'a redactat înscrisul. (Dig. 22, 3, 25, 4). — Comp. la aceeași epocă soluțiunea dată în materie de novațiune, când interesează nu precizarea titlului juridic ci deslușirea voinței: Codex 8, 41 8 „voluntate non lege novandum”.

Printre contractele consensuale, vânzarea este actul tipic. La Romani, obligațiunile părților, legate la facerea contractului, erau independente după încheierea lui. Astfel pe vremea lui August, Labeon nu atribuie cumpărătorului decât excepțiunea de dol, față de vânzătorul care a otrăvit pe sclav înainte de predare, sau a dăruit clădirea înainte de tradițiune. Paul, mai târziu, vede altminterlea. Capitant găsește la riscul în sarcina cumpărătorului o urmă a acestei concepțiuni învechite, părere controversată, și reproduce opiniunea lui Labbé: „teoria cauzei impulsivă nu s'a desăvârșit în jurisprudența romană”.

De asemenea Romanii nu au admis dreptul la soluțiune când o parte nu execută contractul; nici garanție de drept: era nevoie de o stipulațiune.

Însă Romanii au văzut mai clar în materia locațiunii: dacă fondul este confiscat, locatarul nu mai poate să ceară chirie; tot astfel dacă lucrul este dat pentru a fi, fasonat și pierd prin caz fortuit în mâinile antreprenorului, acesta nu are drept la salariu.

În sfârșit, Capitant găsește în contractele nenumite, în Imperiul de Jos, do ut des, do ut facias, facio ut das, facio ut facias, „origina teoriei moderne a cauzei și a înțelesului ce se dă astăzi acestui cuvânt”. Într'adevăr, zice Capitant cauza desemnează obiectul obligațiunii și Romanii întrebunțează fără deosebire cuvântul de cauza sau de res, dar expresiunea este juridicește exactă: dat ob rem. Mai este un pact care pune în evidență ideea de cauză, este pactul de constituit, a cărui cauză necesară este o datorie anterioară. Însă zice Capitant, această arălyă n'a fost adâncită de Romani, ci mai târziu de glosatori.

În materia liberalităților, numai sub Justinian convențiunea

de a da devine pact legitim. Legea Cincia (care interzicea donațiunile peste limita legală sau unor anume persoane) atrage luarea aminte a însemnătății voinței de a da. Astfel plata unei datorii naturale nu a fost privită ca donațiune. Textele deosebite deosebite animus donandi de simplele motive, a căror falsitate nu strică liberalitatea. Ceea ce dovedește, se bucură Capitant (care trimite textual la Planiol II, Nr. 1038), origina romană a teoriei, care nu este o invențiune fără înțeles a Doctrinei moderne.

În veacul al III-lea, după ce donațiunea cu sarcini fusese lipsită de sancțiune, s'a acordat *condictio causa data causa non secuta* pentru repetiție și acțiunea *praescriptis verbis* pentru executare. Și Capitant se referă la un text extrem de interesant al lui Julien (D. 36. 5. 2. 7): donațiune lui Titius sub condițiune că va cumpăra sclavul Stiehus. Sclavul murind înainte de cumpărare, donatorul va avea el o *condictio* pentru repetiția banilor?—Dacă scopul unic a fost cumpărarea, da. Dacă însă, spre a satisface dorința cunoscută a lui Titius, scopul a fost donațiunea, nu. De asemenea s'a admis repetiția zestre când căsătoria nu are loc (Papinian D. 12. 7. 5.).

Pentru testamente Capitant amintește: *falsa causa legato non nocet*, dar: în *testamentis plenius voluntatem testantium interpretantur*. Moștenitorul putea să opună legatarului excepțiunea de dol, însă era dator să stabilească că motivul eronat fusese cauza decizivă a legatului.

Într'un caz în care testatorul, crezând că legatarul murise, instituisese alt legatar, un rescript imperial a dat moștenirea primului legatar (D. 28. 5. 93.).

Înceind cercetarea sa asupra dreptului roman, Capitant vede dezvoltându-se noțiunea de scop urmărit de acela care se obligă, ca un corectiv împotriva actelor abstracte. Și, după ce arată diferitele înțelesuri ale cuvântului „causa“, și după ce mai trimite la *Handlexicon* lui Sekel, afirmă că sunt texte numeroase în care cuvântul „causa“ înseamnă în mod cert, fără nici o îndoială, scopul urmărit.

Astfel Capitant, impresionat de părerea lui Planiol, atent la explicațiunile lui Girard și ale altor romanisti încercați și sub imboldul sugestiei proprii sale interpretări, găsește în dreptul roman posterior, dacă nu formațiunea teoriei cauzei, cel puțin materiale care vor sluji la construirea ei. Și aceste materiale le prinde în analiza voinței și a scopului urmărit, jurisconsultii romani punând în evidență actul de voință de câte ori este vorba, în realizarea lui, de a înlătura rigiditatea soluțiunilor, care ar fi certate cu echitatea (*condictiones*), cu morala (dol) sau cu legea (acte ilicite).

Sorginta teoriei, în Dreptul vechiu francez, la canonisti

Studierea cauzei la glosatori și în dreptul vechiu este poate partea cea mai interesantă și cea mai originală a cărții lui Capitant, cu toate că, cu modestia proprie Francezului, dânsul declară că n'a aruncat decât o privire asupra acestei perioade și că pentru acel interval de timp istoria cauzei rămâne să fie scrisă.

Ideea dominantă care a pus pe Capitant la laborioase și minuoase cercetări corespunde iarăși la obiecțiunea anti-causalistilor și în special a lui Planiol împotriva lui Domat care a fost arătat ca inspiratorul făuritorilor codului civil, și acuzat că a deformat textele romane, dându-le cu totul alt înțeles.

Capitant privește și dânsul pe Domat ca izvorul de unde au decurs concepțiunile codului, însă pentru a demonstra că Domat nu a fost un inventator ci numai un adaptator admirabil înzestrat al vederilor timpului în care a trăit, Capitant urmărește evoluțiunea ideii de cauza la predecesorii lui Domat. Bineînțeles, e cu neputință, și nici nu ne ar fi iertat, să redăm toate citatele și toate argumentările autorului. Poate însă că ne va fi îngăduit, să spicim numai câteva din ele. Domat a scris în veacul al XVII-lea; Capitant ne vorbește de Balde, din veacul al XIV-lea, care găsea în stipulațiune o cauză ex-

tremă; de clauza de renunțare la beneficiul excepțiunei din *querela non numerata pecuniae* (Meyniol a găsit-o în veacul al XII-lea); de cutumele vechi care înlăturau acea excepțiune, și de jurisprudența pe care Dumoulin, pe vremea lui o declară constantă, în acest sens (veacul al XVI-lea); considerat de A. Esmein ca un jurisconsult superior, și care a exercitat în Franța, asupra interpretării dreptului roman, o influență mai mare chiar decât Cujas). Când s'a întrebuit clauza stipulațiunei, care se generalizase și se introducea în toate actele scrise, dificultatea nu era rezolvită, fiindcă glosatorii cereau arătarea cauzei cu toate că există în act expresiunea: *promisit*.

Este meritul canonistilor, preocupați de sinceritatea în cuvântul dat, de datoria de conștiință d'a se ține de angajament (ei care au legat părțile prin jurământ) d'a fi restituit vechia regulă romană, și d'a fi stabilit noua regulă: *ex nudo pacto oritur actio* (XII s.). Canonisti pretind la promisiune o voință bine hotărâtă: prin aceasta ei sunt făuritori teoriei cauzei. Ei se gândeau să ocrotească și pe părți și pe terți (Beaumanoir). Panormitanus spunea că eroarea se prezumă dacă părțile nu au deslășit convențiunea lor. Astfel canonistii nu se mai gândeau la prestațiunea juridică la care se referea Ulpian (D. 2, 14, 7) ci la rațiunea d'a fi a promisiunei.

Din aceleași motive, care impuneau părții d'a nu călca cuvântul dat, canonistii au depășit concepțiunea romană, și au legat obligațiunile contractanților nu numai la încheierea convențiunei, ci pe tot timpul executării ei. Soluțiunea lor este ilustrată prin formula: *non servanti fides, non est fides servanda*. De aci a venit excepțiunea non adimpleti contractus. (Durond, Bartole). Dreptul canonic a fost cel dintâiu să aplice adogiul la contractele consensuale clasate, pe când dreptul roman nu încaușea acțiunea în rezoluțiune decât pentru contractele nenumite; această soluțiune nu a fost consfințită în dreptul civil decât în secolul al XVII.

Canonistii au împins așa de departe ideea corelativității între obligațiuni, încât au exclus chiar prescripțiunea ce ar putea să fie invocată de o parte, când cere executarea obligațiunei prătei celeilalte.

Cauza este *vestimântul* (dativ sau factum) care transformă pactul nud în contract. Pe când contractul „numit“ se îmbracă cu eleganță în haina ușoară a consimțământului (glosatori). Ulpian vorbea de contractele numite, valabil solo consensu, și de contractele nenumite, care nășteau o acțiune *când exista o prestațiune*: aci solus consensus numai e suficient. Pe când postglosatorii se ocupau de *causa finală*, de scopul urmărit: „causa finalis est obiectum intellectus, sicut signum est obiectum visus, et portus est obiectum navigantium, et quidquid agimus propter finem agimus“ (Balde).

Prezidentul Favre (XVI s.) spunea că în textul lui Ulpian nu trebuie privită cauza care formează contractul, numit sau nenumit, ci *negotium* cuprins în convențiunea însăși.

Deosebirea între cauza finală și cauza impulsivă, simplu motiv, glosatorii o fac în formula: „causa cessante, cessat effectus, liabet locum și cauza fuerit finalis, non impulsivo“.

Aplicațiunea este interseantă mai ales la liberalități. Bartole spune: *conditio est de futuro, causa semper est de praeritrato*. Causa finalis este intențiunea de a gratifica, animus donandi (XIV s.). În opoziție cu cauza impulsivă care este *motivul* care a precedat. Doneau, de asemenea pune în evidență deosebirea între cauză și motiv în promisiunea de a da.

Capitant, ajungând la predecesorii apropiați a lui Domat, citează, afară de Dumoulin, a cărui părere am văzut-o, pe Connan, care șterge deosebirea între contracte numite și nenumite, și le consideră pe toate ca *synallagmaticae* (Mommsen o să ne învețe mai târziu, sub textul lui Ulpian, că cuvântul vine dela *συναλλασσειν* = *pérmutare*) pe Papor, care împarte contractele în gratuite și ne-gratuite, pe Charondas le Caron, care apropie contractele nenumite de cele numite, pe Doneau care vede patru elemente la convențiune: consimțământul, un scop anume, obiectul, părțile contractante,

Domat, din școala lui Grotius (și pe care Capitant îl preferă ca civilist lui Grotius) apare pe vremea când școala dreptului natural, dreptul gîtilor, învinsese opunerile acelor care nu se puteau desbăra de moștenirea formelor și clasificărilor moștenite de la Romani. Domat, când scrie Legile sale civile, spune că numai este nevoie de aceste „subtilități” ale dreptului roman, care nu mai pot fi de folos.

În privirea concepțiunii romane se întărise regula: *solus consensus obligat*. Capitant precizează înțelesul ce-l are cuvîntul cauză în concepțiunea lui Domat: cauza numai înseamnă faptul executării, ci *promisiunea* reciprocă de executare. Vorbind de vânzare, Domat zice: o parte dă un lucru pentru o sumă de bani, iar partea celaltă dă banii ca să aibă lucrul. Vorbind de donațiune: motivul servește drept cauză pentru acela care primește și nu dă nimic. Și mai departe, chiar dacă serviciile care au motivat donațiunea nu au fost prestate, sau dacă cumpărarea despre care a vorbit donatorul nu s'a efectuat de donator, donațiunea nu cade, fiindcă rămâne totuși voiața celui care a dat „și care a putut să aibă alte motive de cât cele exprimate”. În aceste pasaje vede Capitant întreaga construcțiune a teoriei cauzei. Dînsul ne spunea că Potlier a urmat pe Domat, iar redactorii codului, Bigot Prémeneau și Portalis au luat definițiunile lor dela acești doi autori, când au redactat articolele 1108, 1131 și 1133.

Cauza în legislațiunile străine

Cauza, ne indică Capitant, este menționată ca un element necesar al contractului în: codul olandez (1838), italian (1865) român (1864), spaniol (1889). Acest din urmă cod dă în articolul 1274 o definițiune a cauzei, în mod precis, complet și exact.

Mai prevăd cauza, codurile din America Centrală, din America de Sud, iar pentru Statele-Unite, codul din Luisiana.

Printre codurile țărilor latine, în care cauză dispăre: codul portughez (1867), brazilian (1916), argentin (1871, modificat în 1882).

Legislațiunea germană are o concepțiune deosebită: cauza lipsește în codul austriac (1810, modificat în 1914, 1915, 1916); german (1900); aici, pentru încheierea contractului, nu se vorbește nici de cauză, nici de obiect: totul este sintetizat într-o declarațiune de voință. Codul vorbește de cauză, când se ocupă de îmbogățirea înjustă, (ohne rechtlichen grund); asemenea pentru codul elvețian (1912), contractul se încheie când părțile au manifestat reciproc și concordant voința lor. Noțiunea de cauză iarăși nu apare decât la îmbogățirea nedreaptă. Această dispozițiune se explică la aceste coduri: ele au menținut concepțiunea romană a actului abstract. Partea nemulțumită nu are decât o acțiune personală cum era *condictio* la Romani. Dar aceasta nu înseamnă că noțiunea cauzei nu există: din potrivă ea există și se întinde la operațiuni juridice care ies din cadrul strict al obligațiunilor din codul francez. Doctrina se servește de noțiunea de cauză la acte juridice care cuprind pe lângă crearea și transferul de creanțe, transferul de proprietate și de alte drepturi patrimoniale (*Vermögenszuwugen*); ea distinge cauza de motiv (*Bestimmungsgrund*, cauza; *Beweggrund*, motiv) și rezumă scopul celui care se obligă în cauză *solvendi*, cauza *credendi*, cauza *donandi*. Însă codul german consideră ca fiind un act abstract, constituirea unui drept real: trebuie o declarațiune a cumpărătorului și a vânzătorului în registru funciar. (Formalism roman; D-l Capitant, referindu-se la Girard, pg. 300, 301, este dispus a crede că la Romani, chiar pentru tradițiunea, dacă la început transferul nu se făcea decât în baza unei juste cause, adică unui contract anterior tradițiunii, la epoca clasică însă, tradițiunea singură transfera proprietatea, întrucât justa causa nu mai indică operațiunea juridică anterioară, ci intențiunea d'a vinde și d'a cumpăra). Acel care reclamă în contra operațiunii din registru, nu are în dreptul german decât o acțiune personală (este tocmai contrariul soluțiunii legislațiunilor latine care văd operațiunea dominantă în convențiune, și în transcriere

în registru numai o executare a convențiunii). Dreptul elvețian respinge aici contractul abstract nu admite transferul numai prin transcriere în registru și cere ca transcrierea să provină dintr'un act juridic valabil, însă protejează pe terțul de bună credință care s'a încrezut în registre.

În dreptul german noțiunea contractului abstract se găsește și în materia obligațiunilor: astfel cumpărătorul care a consimțit să plătească hypotece, rămâne obligat față de creditor chiar dacă vânzătorul nu îndeplinește obligațiunile sale și nu are decât o acțiune personală în contra vânzătorului. Atât dreptul german, cât și dreptul elvețian privesc ca acte abstracte: cesiunea de creanțe, cesiunea de datorie, remiterea de datorie. Tot astfel sunt privite, în dreptul germanic, primirea asignațiunii, promisiunea abstractă d'a plăti, recunoașterea abstractă a datoriei.

În dreptul anglo-american se deosebește contractul în *deed* (deed) care este abstract, valabil fără „consideration”, adică fără arătarea sorgintei de unde se naște promisiunea de plată, (și în contra căruia debitorul nu poate opune decât o cauză contrarie ordinii publice sau legii), și contractul fără forme, dar care trebuie să indice o „valabile consideration”. Capitant, citând pe Walton, arată că o hotărîre din anul 1588 găsise formula: o promisiune ca răspuns la o altă promisiune dă naștere la o acțiune. Considerațiunea trebuie să fie actuală, reală (nu e nevoie să fie echivalentă; Walton spunea că este un vechiu adagiul care zice că un bob de piper poate să fie o „consideration” îndestulătoare pentru o obligațiune de o sută de lire sterline), și mai trebuie să fie legală, adică să nu conțină nimic în privirea legii, ordinii publice sau bunelor moravuri.

Considerațiunea este însă mai restrînsă decât noțiunea de cauză, întrucît ea de dreptul englezesc nu admite ca o obligațiune morală să fie suficientă pentru o plată.

Cauza obligațiunilor în contractele synallagmatice

Capitant, după ce a răspuns principal la obiecțiunile adversarilor teoriei, și după ce a făcut o trecere în revistă a cauzei în dreptul roman, în dreptul vechiu francez, și în legislațiunile străine, intră în partea fundamentală a Cărții lui, și studiază însemnătatea și utilitatea noțiunii de cauză în legislațiunea franceză actuală. Astfel se ocupă de cauza obligațiunilor în contractele synallagmatice, în promisiunile unilaterale și în liberalități.

Codul civil declară nulă vânzarea lucrului altuia. La Romani vânzarea era valabilă, dar să știe că vânzătorul nu era dator să transfere proprietatea ci *vacua possessio* (sau, cum scrie Girard, obligé de rendre l'acheteur invincible au possesseur, non au pétitoir). În codul civil vânzarea transferă proprietatea: apoi redactorii codului (Portalis, Tronchet) au spus că o asemenea operațiune ar fi lipsită de rațiune, ridicolă. Capitant, aprobă (și criticând părerea lui Planiol, care crede că articolul nu prevede decât greșala voită a vânzătorului), și crede că nulitatea decurge din eroarea asupra cauzei la cumpărător. Răspunde la obiecțiunea care s'ar naște din text: drept la daune pentru cumpărător care nu a știut; — a făcut zice Capitant un contract aleatoriu, sau a crezut că vânzătorul va obține ratificarea proprietarului. Soluțiunea codului a fost criticată de unii. Codul român, nu reproduce art. 1599 francez, fie că a crezut inutil, fie că a crezut suficientă obligațiunea de garanție (modificarea nefiind motivată de redactorii codului nostru, suntem în domeniul conjecturilor). Astfel Capitant, spre deosebire de acei care văd în art. 1599 fr. o nulitate din lipsă de cauză, vede o nulitate din eroare asupra cauzei, nulitate relativă în favoarea cumpărătorului (jurisprudența constantă), și, adaugă Capitant, care se prescrie prin zece ani; iar dacă posterior cumpărătorului este evins el va avea garanția.

În mandatul retribuit, Capitant rezolvă tot pe idea cauzei, deosebirea între jurisprudență care reduce onorariul la serviciul prestat și doctrina, care contestă instanțelor

acest drept pe baza libertății convențiilor Capitant zice: la încheierea contractului partea nu putea să calculeze valoarea lucrării. Amintește că dacă mandatul era gratuit la origine, chiar la Romani se prevedea salariu, și recurs în caz de contestațiune la pretor sau la guvernatorul provinciei (avocați, doicele care lăptează, etc.).

Aplicațiunea teoriei în contractele aleatorii, o găsește Capitant într-o speță de rendită asupra vieții (în anima vili, s'ar putea zice, fără nici un joc de cuvinte; speța este oglinda cea mai luminoasă, a teoriei după impresiunea ce am avut-o, din întreaga lucrare. Este vorba de o rendită pe viață asupra unui bolnav care moare în cele 20 zile (1975 fr. 1645 r.) D. 1905. 1. 89 nota Planiol, S. 1905. 1. 5 nota Lyon-Caen). Lyon-Caen vede o eroare asupra cauzei. Capitant observă: atunci contractul ar fi fost bun dacă constitutorul ar fi cunoscut, de fapt, boală. De aceea Capitant zice: contractul este nul fiindcă lipsește aleatul. Planiol explică: obiectul lipsește, fiindcă constitutorul nu a promis ceva serios—Capitant replică: părțile au putut să nu cunoască însemnătatea boalei, de aceea crede că lipsește cauza obligațiunei, fiindcă nu este aleat. (Vezi în Capitant trimitere la doctrină și la jurisprudență).

În contractul făcut cu un cercetător de înrudire pentru a descoperi dreptul la o moștenire, jurisprudența nu menține salariul decât atunci când este în realitate vorbă de un secret.

Originalitatea lui Capitant se relevă și în explicațiunea eroarei. Capitant zice: eroare care produce nulitatea va fi întotdeauna o eroare asupra scopului avut în vedere, adică va fi o eroare asupra cauzei obligațiunei.

Am vrut șfeșnicul de argint, nu poleit, zice Capitant: această particularitate este încorporată în scopul pe care l'am avut. Tot astfel am cerut serviciul cutărui medic, talentul cutărui artist. Articolul 1110 (954 rom.) anulează convențiunea când considerațiunea persoanei (asupra căruia există eroare) este cauza principală a convențiunei. Capitant conchide: codul cunoaște și aplică teoria cauzei (și citează mai multe lucrări recente care apropie eroarea de cauza). Dar, în afară de articolul 1110, mai sunt alte sorginte de eroare: în vânzarea lucrului altuia, în eroarea de drept, dacă a fost cauza determinată a angajamentului, de pildă, crezul moștenitorului care se înșală asupra părții lui legale.

Tranzacțiunea este posibilă, în principiu, chiar după o hotărâre definitivă, pentru a înlătura executarea, dar poate să fie o eroare asupra faptelor: tranzacțiunea se poate anula dacă părțile nu au știut că era lucru judecat. Laurent spune: este nulitate absolută. Capitant crede că este inexact: este nulitate relativă, numai în favoarea celui care s'a înșelat. (Vezi și art. 2054, 2055 fr. coresp. 1713, 1714 r.). Tranzacțiunea nulă când se face asupra unui titlu nul, este valabilă dacă are drept scop nulitatea titlului (o înțelegere strâmbă mai bună decât o judecată dreaptă).

O jurisprudență, pe care Capitant o aprobă (criticând principul pus de Laurent pentru răspunderea asupra vițiilor lucrului vândut) considera articolul 1641 fr. (1352 rom.) numai ca o aplicațiune a principului pus de articolul 1110 (954 rom.).

Capitant precizează că art. 1131 și 1133 (care prevăd nulitatea obligațiunei pe cauză ilicită și care explică cuvântul ilicit ca privind ce est potrivit legii, ordinii publice și bunelor moravuri) au un înțeles mai cuprinzător de cât art. 6 (care interzice d'a se abate prin convențiuni particulare la legile care privesc ordinea publică sau bunele moravuri). Capitant explică: sunt convențiuni care nu contravin la nici o dispozițiune a legii, și care totuși sunt imorale. S'a încercat a se înlocui conceptul de cauză, prin conceptul de obiect (cum a făcut codul elvețian). Ca să pricepem deosebirea, trebuie să apropiem obligațiunea unei părți de obligațiunea părții celeilalte. De ex: dau o sumă unei persoane ca să nu comită un delict. Nu se poate spune că prestațiunea ce o face este lipsită de obiect (cum explică Colmet de Santerre), ea este lipsită de cauză, zice

Capitant, care citează aici pe D-l Demogue: „nu trebuie să privim condițiunea ca fiind lăcită în abstracto, trebuie se apro- „plăm faptele. Dreptul nu trăește în abstracțiune, el 'și adân- „ceste rădăcinele în varietatea realităților“.

Jurisprudența să uită la scopul urmărit, și găsindu-l ilicit, anulează convențiunea; ex.: cedarea sau exploatarea unei case de toleranță; traficul de influență; atingerea la libertatea licitărei (S. 04. 1. 283), intermediar matrimoniu contract validat însă de câțva timp, Wahl, Rev. trim. 1904). În toată această parte a lucrării sale D-l Capitant a compus o jurisprudență numeroasă: lucrarea sa poate fi privită ca un periodic nu numai bogat, dar și ales în materie. (Este altceva decât o muncă migăloasă, este într'adevăr un mozaic de artist). Dar partea cea mai interesantă se găsește în extinderea dată de jurisprudență la contracte cari almintreilea nu arată ceva ilicit și la care jurisprudența au descoperit un scop ilicit, cunoscut și voit de contractanți: părțile au închiriat, dar au avut în vedere înființarea unei case de toleranță; au angajat salariați, dar urma să fie întrebuințați în astfel de case; au închiriat, dar au avut în vedere instalarea unei case pentru joc de noroc; au plătit consumațiuni, dar au avut de scop voturi la alegeri; au împrumutat însă a fost pentru jocuri.

Capitant aprobă în totul: scopul economic sau subiectiv face parte integrantă din acordul de voințe. Profesorul apără Jurisprudența de învinuirea Doctrinei d'a confunda cauza cu motivele. Motivul, zice Capitant este anterior contractului, el rămâne în forul intern, pe când scopul se leagă de viitor, și împreunează ambele părți spre un rezultat comun.

Aci profesorul Capitant combate pe Saleilles care găsește textul articolului 138 cod. germ. superior textelor franceze (art. 879 austriac revizuit în 1916 este la fel cu textul german). Textul german permite anularea oricărui act care lovește în bunele moravuri. Capitant găsește formula prea largă și să teme de incursiunea instanței în forul conștiinței.

Se cunoaște principiul pus de Romani și care s'a menținut încă azi: într-o învoială imorală, numai partea care nu e culpabilă de imoralitate poate repeta prestațiunea, (Ulpian D. 12. 5. 4. 3 reproduce explicațiunea nouă dată de Labor și Marcellus într'un caz special: quod meretrici datur, repeti non potest: illam enim turpiter facere, quod sit meretrix, non turpiter accipere cum sit meretrice). Instanțele, zice Capitant, înlătură adagiul „nenio auditur“ când obiectul contractului este contrar legii sau ordinii publice, dar admit adagiul pentru convențiunile contrare moralei. Astfel pentru efectele de complementă. Jurisprudența, timp îndelungat a refuzat restituirea sumelor plătite, însă dela 1910 admite acțiunea trasului. De asemenea a admis acțiunea pentru restituirea plății în stănenirea libertății d'a licita. Însă jurisprudența menține adagiul, și respinge acțiunea de restituire privind: exploatarea caselor de toleranță, coruperea de funcționari, fraudă în contra fiseului, plată pentru a obține grațiile unei femei de moravuri ușoare, exploatarea unei case de joc. (Pentru contractele privind casele de toleranță s'ar părea că există o contradicțiune cu soluțiunile Jurisprudenței văzută mai sus: contradicțiune există în realitate și se explică prin deciziuni variate. Însă, mai sus, Capitant caută să pună în evidență cercetarea scopului, iar aci constată că unor instanțe le repugnă dezvoltarea unor astfel de afaceri).

Codurile străine (austriac, german, elvețian, etc.) mențin adagiul roman.

Rolul cauzei este cu deosebire interesant în timpul executării contractului. Capitant pune în evidență excepția non adimpleti contractus. Se știe că la Romani obligațiunile contractanților trăiau la început independente, totuși sentimentul dreptății dictase oare care apropieri între prestațiuni reciproce, și Romani făcuse oarecare explicațiuni a corelativității executării, la vânzare, locațiune, societate (păstrarea lucrului până la plată, scutire de chirie pentru lipsă de folosință, păstrarea lucrului când o parte din preț a fost plătit numai de un asociat). Dar inter-

dependența obligațiunilor a fost apreciată mai bine de canonisti; non servanti fidem, non est fidus servanda. Din veacul al XV-lea era alcătuită. Însă în Franța, din secolul al XVI-lea teoria se uită aproape cu totul. Cuius, într-adevăr caută să scoată din glosă dreptul roman curat, desbărat de toate alterațiunile, și Romanii nu formulase excepțiunea.

Dar vechii autori observară regula corelativității, interdependenței între obligațiunile contractului. Domat spunea: angajamentul unuia este fundamental angajamentului celuilalt. Laurent a susținut, în potrirea doctrinei și jurisprudenței din Belgia, că dreptul de retenție este excepțional, în special în contractele synallagmatice. Saleilles, zice Capitant (în cartea *théorie de l'Obligation*) este acel care a reintrodus expresiunea excepțiunea nou adimpleti constructus (am putea să adăogăm că aci se vede utilitatea certă a studierii dreptului comparat).

Pe ce se întemeiază excepțiunea non adimpleti contractus? Capitant ne arată că Domat dăduse explicațiunea: angajamentului unuia fiind fondamentul angajamentului celuilalt, fiecare poate să oblige la executare pe celalt, executându-și dânsul obligațiunea sa proprie. Saleilles în cartea sa asupra obligațiunei (pe care Capitant o numește magistrală), scrie: „în contractele synallagmatice ambele obligațiuni nu sunt numai datorii conexe, ele sunt datorii din care fiecare este cauza juridică a celeilalte”.

D-l de Decker se ridică împotriva: cea ce este corelativ, „sunt obligațiunile nu prestațiunile, altminterlea contractul „s'ar naște nu din învoială, ci din realizarea materială. Propoziția contradictorie care ar însemna suprimarea contractului consensual”. Capitant răspunde manifestarea de voință este indivizibilă: dacă despărțim obligațiunea de cauza ei, ne întoarcem la concepțiunea romană a angajamentului abstract.

Capitant citează jurisprudențe tipice: neexecutarea lucrărilor din partea proprietarilor, care au fost socotite la închiriere, dă dreptul la o micșorare a chiriei, fiindcă, pentru partea care lipsește, chiria ar fi fără cauză.

Excepțiunea de care vorbim se apropie de dreptul de retențiune. La Romani, detentorul care făcuse îmbunătățiri era fără acțiuni: echitatea, pentru a înlătura o îmbogățire fără cauză, a născut acțiunea. Azi dreptul de acțiune pentru orice creanță, însă retențiunea este o garanție care distruge egalitatea între creditori. În străinătate: codul austriac, care înlătura retențiunea la 1810, o admite la 1916. Alte coduri admit retențiunea în anume cazuri: codul italian, spaniol, portugez. Altele, în fine, admit retențiunea în mod larg: codul elvețian, codul german.

Jurisprudența franceză, primește retențiunea de câteori este debitum cum re junctum. Obligațiunile synallagmatice trebuie să se execute punct cu punct. Capitant crede că ce se întâmplă cu rezilierea contractului, trebuie să se aplice și întinderii judiciare. În contractele synallagmatice imperfecte (mandatul gratuit, depozitul, gajul, comaditul) Capitant opinează că mandatarul (etc.) care a cheltuit nu poate să invoace simultaneitatea obligațiunilor, ci numai dreptul de retențiune propriu zis; de altminteri în ce privește simultaneitatea obligațiunilor tot intențiunea părților urmează a se căuta pentru a ști care obligațiune este principală, care secundară (tot astfel soluțiunea va fi legată de o inexecutare totală sau parțială). Scopul contractanților trebuie pus în evidență: astfel nu se resiliază contractul prin faptul că chiriașul a adus un câine în casă; nu este îndrituit chiriașul a reține chiria decât atunci când este lipsit de o parte importantă a localului. Capitant este de părere că principiul din art. 1653 s'ar putea întinde și la cazurile prevăzute de articolele 1644, 1722, 1726, 1749.

Autorul face o distincțiune între riscul contractului și riscul lucrului (citând o excelentă explicațiune din Saleilles, *Obligation*). Ambele riscuri se confund în contractele care transmit proprietatea, și se deosebesc în celelate. Capitant nu se ocupă decât de riscul contractului și spune că soluțiunea nu se poate

da în mod echitabil decât dacă să țină seamă de voința contractanților.

Pare evident că orice contractant se gândește nu numai la felul dreptului pe care îl câștigă, dar și la lucrul însuși, la folosirea lui. Cu toate acestea când o forță majoră distruge lucrul, art. 1138 dă o soluțiune contrară. Explicațiunea nu este teoretică, ci istorică. Romanii spuneau: *periculum rei venditae ad emptorem pertinet*. S'a zis: șansele de creștere a valorii sunt compensate printr-o pierdere posibilă. Capitant răspunde: Romanii n'au văzut bine conexitatea obligațiunilor. Regula s'a menținut în dreptul vechiu, cu toate criticile lui Grotius și lui Puffendorf. Însă dacă Grotius zicea: *res perit domine*, tot dânsul credea că contractul să închee prin simplu acord de voință. Proprietarul este deci cumpărătorul. Tot astfel gândește și Domat. Dimpotrivă, în legislațiunile germanice riscul este al vânzătorului: *Preussisches Allgem. Landrecht* din 1795, codul austriac, codul german. Redactorii codului civil (Bigot Prémeneau, Fawcort) adică regula: *res perit domino*, riscurile sunt pentru creditor (cumpărător) fiindcă este în același timp și proprietar. (Această explicațiune a codului este admisă în Franța, zice Capitant, de Doctrină și de Jurisprudență). Astfel, continuă autorul, redactorii codului s'au ocupat numai de riscul lucrului și nu de riscul contractului. Jurisprudența caută să reacționeze: astfel pentru vânzarea unui mînz de pur sânge de predat mai târziu și care moare, instanțele au apărut pe cumpărător, considerând că nu a fost vânzare cu termen ci condițională.

Capitant conchide: regula art. 1138 nu se întinde la contractele synallagmatice obligând a face sau a nu face. De altminterlea este și soluțiunea codului: dacă lucrul închiriat este distrus prin caz fortuit închirierea se resiliază de drept. Tot astfel: art. 1788, 1789: riscurile sunt în sarcina meseriașului sau lucrătorului, dacă lucrul pierde ei sunt liberați, dar nu au drept la salariu. (Labbé laudă aci pe redactorii codului de a se fi îndepărtat de Pothier); art. 1867. Capitant aplică același principiu și la cărăuș: el nu poate să reclame expeditorului, când lucrul a pierit, nici măcar o parte din preț pentru drumul parcurs. (Se știe că soluțiunea contrarie este admisă în dreptul italian, român, Convențiunea internațională din Berna dela 1890, etc.).

Capitant aprobă aci explicațiunea lui Demolombe „obligațiunea părții celeilalte încetează să mai aibe o cauză, din momentul în care prestațiunea la care se așteaptă nu mai poate „să fie executată”. Critică însă pe Planiol (II, Nr. 1136, 1137) care zice că o obligațiune este *condițiunea* celeilalte. Nu este, spune Capitant, decât o altă denumire a cauzei, de altminterlea necorectă. Jurisprudența aplică această regulă: forța majoră oprind executarea uneia din obligațiuni, se stinge și obligațiunea cealaltă.

Chestiunea discutată este de a se ști dacă va fi reziliere de drept sau dacă trebuie cerută, când legea nu o prevede expres. Doctrina, aprobată de Capitant, adoptă prima soluțiune, Jurisprudența din contra vrea să fie cerută. Însă chiar instanțele admite că pentru culpă, numai partea cealaltă poate cere reziliere, pe când pentru forță majoră fiecare parte.

Dacă cazul fortuit împiedică executarea numai în parte, sau la vreme, Capitant vrea să se țină seamă de intențiunea părților (și aci împreunăază în referire pe Saleilles cu Labbé și cu Demolombe, și critică soluțiunea codului german). De exemplu: marfa a fost comandată pentru un bălcu și nu a sosit la timp; autorul vrea ca fiecare parte să fie în drept a cere reziliere pentru acest caz fortuit. Codul nu primește acest mod de a vedea: după art. 1182, al. 3, creditorul poate sau să rezilieze obligațiunea, sau să ceară lucrul, fără micșorarea din preț. Capitant spune: soluțiunea este criticabilă, dar textul este decisiv. Caută însă să demonstreze că dacă nu mai este vorbă de deteriorare, dar de pierdere parțială, putem căuta o soluțiune mai dreaptă. Jurisprudența s'a pronunțat în acest sens în cazurile următoare: o recoltă de sfeclă cu preț fixat după

cântărire, survenind gerul, și pierzându-se o parte, s'a admis micșorarea prețului pentru restul recoltei. Tot astfel s'a decis pentru castanii cari în parte au putrezit pe drum. De asemenea diminuarea prețului navlului pentru marfă pierdută în parte.

Jurisprudența a mai fixat un punct important (mai ales cu privire la ultimul război), forța majoră care împiedică pentru moment obligațiunea, nu o stinge decât atunci când se opune la executarea ei în termenul determinat, dacă acest termen a fost privit de părți ca fiind esențial.

Și aci autorul este adus să examineze baza articolului 1184, condițiunea rezolutorie tacită. Planiol spune: când este vorba de cas fortuit este exact să spunem că obligațiunea cealaltă este fără cauză, dar când este vorba de neexecutare (culpa părții), nu mai este exact fiindcă debitorul este ținut prin contract, deci articolul 1184 prevede o clauză tacită venind din lex commissoria de la Romani. Tot astfel glăsuiesc Saleilles, Baudry-Lacantinerie și Barde. Germanul Crome nu vede în articol decât o normă de echitate. Laurent, (XVIII, Nr. 122) zice că alegerea între o conditio sine causa și executarea contractului este un non-sens. Capitant replică la toți: scopul contractului nu se mai împlinește și atunci obligațiunea este fără cauza, însă examinarea faptului va fi apreciat de instanță.

Pentru tălmăcirea înțelesului art. 1184, Capitant recurge încă odată la evoluțiunea istorică. Romanii dau o soluțiune la vânzare, alta la închiriere. Mai ales când încuviința un termen, vânzătorul era dator să stipuleze că rămânea proprietar până la scadență. Văzându-se și insuficiența acestei clauze, practica a introdus facultatea de rezoluțiune, lex commissoria, când prețul nu era plătit în termen. Pentru cumpărător, nu s'a simțit nevoia unei protecțiuni deosebite; dânsul va reclama punerea în posesiune. Din contra, la închiriere: resiliere pentru neplata chiriei pe doi ani, sau pentru abuz de folosință. Iar pentru locatar: resiliere dacă era lipsit de folosință în mod simțitor din vina locatorului. (Pentru emphyteoză, vezi Codex 4, 66, 2). În contractele nenumite, pe lângă acțiunea prescriptis verbis era și conditio ob rem dati.

Canonistii au avut iarăși înrăurire precumpănitoare: aplicau regula, frangenti, fidei non est fides servanda, și aceasta la contracte ca și la pacte; debitorul urma să ceară deslegare la judecătorul ecleziastic. Capitant amintește că deosebirea între contractele numite și nenumite a dăinuit până în veacul al XVI-lea. Boullier (XIV s.), mai târziu Cujas, Doneau, mențin soluțiunea că nici vânzătorul, nici cumpărătorul nu pot cere reziliere pentru inexecutare. Din contra Dumoulin (XVI s.), deosebește cazul unde vânzătorul n'a avut în vedere decât prețul (și unde înlătură rezilierea) cu cazul unde vânzătorul a vrut să facă anume întrebuintarea cu prețul: cum ar fi vânzarea unui fond rural pentru răscumpărarea casei părintești (ne careat utroque fundo per fraudem vel culpam emptoris). Dumoulin mai declară că vânzătorul poate să revendice când cumpărătorul avea de gând să nu plătească, fiindcă încrederea vânzătorului a fost obținută prin dol. Prin autoritatea considerabilă (zice Capitant) a lui Dumoulin, doctrina lui pătrunde în Jurisprudență. Domat (XVII s.) o primește, fiindcă părțile contractante nu voesc ca contractul să dănuiască decât în măsură în care fiecare își execută îndatorirea. Pothier (XVIII s.) gândește la fel: „rezoluțiunea are loc când ce mi s'a promis este de așa fel încât nu aș fi voit să închei contractul altminterlea“.

Redactorii codului, zice Capitant, au tradus greșit gândul lui Pothier care vorbise de condițiune rezolutorie expresă și de rezoluțiune judiciară. Pothier nu a vorbit de condițiune rezolutorie sub-înțeleasă. Baudry-Lacantinerie și Barde, Planiol, spun că lex commissoria dela Romani rămăsese de stil și că dela ea derivă articolul 1184. Dar, replică Capitant, vechii autori, Domat, Pothier, nu asimilează rezoluțiunea expresă, cu rezoluțiunea judiciară, apoi lex commissoria nu apără decât pe vânzător, cum ar fi întins-o la cumpărător? Vechii autori cereau intervențiunea justiției și condamnare la daune, soluțiune

care nu se poate concilia cu pactul comisoriu sub-înțeles. Capitant zice că acțiunea din art. 1184 nu vine dintr'un pact comisoriu tacit, ci din teoria cauzei obligațiunilor. (Autorul se referă la Demolombe, la Lerobière).

Jurisprudența, abandonând systemul Doctrinei (condițiune rezolutorie sub-înțeleasă) a adoptat sistemul care se leagă de natura contractului synallagmatic, construind o teorie originală. Căutând temeiul decisiunilor ei, întâiu pe echitate, apoi pe conexitatea obligațiunilor, Jurisprudența (Casația la 1891) a găsit principiul: dacă o obligațiune nu este îndeplinită, cealaltă devine fără cauză.

Tălmăcirea art. 1184 pe pactul comisoriu tacit sau pe scopul urmărit de contractanți, are însemnătate covârșitoare când ajungem la aplicațiune. Astfel, dacă adoptăm primul sistem, judecătorul va fi silit să pronunțe resilierea pentru o neexecutare chiar parțială. (Saleilles); dacă adoptăm sistemul al doilea, judecătorul va avea o putere de apreciere suverană. Care este soluțiunea codului? Sistemul întâiu, spune doctrina (Planiol, Baudry); dar tradițiunea zice al doilea (Domat, Pothier) și Capitant găsește sprijin chiar în cod, art. 1636, 1638, 1729. Acest din urmă text dă dreptul locatorului, dacă chiriașul schimbă întrebuintarea lucrului din care ar putea să rezulte daune, să ceară după împrejurări rezilierea contractului (a. 1430 rom.). Jurisprudența modernă a continuat tradițiunea, își rezervă puterea de apreciere: este severă pentru obligațiunea principală, dar pentru obligații accesorii dă numai daune. Dacă însă este clauză expresă, tribunalele numai apreciază. Aceasta dovedește, zice Capitant, că tribunalele consideră că aprecierea lor nu este compatibilă cu clauza rezolutorie tacită.

Jurisprudența aplică art. 1184 chiar când inexecutarea este independentă de voiața contractantului.

Se poate aplica art. 1184 la împrumut, la gaj?—Majoritatea doctrinei răspunde negativ, dar în sensul afirmativ Demolombe, Larombière, Huot, Thaller și Perceron, Colin et Capitant. Împrumutul trebuie să restituie, zice Capitant, dar este dator să plătească și dobândă; dacă nu o face, se poate cere rezilierea fiindcă scopul este în pericol de a fi zădărnicit.

În legislațiunile străine, sunt coduri care primesc rezoluțiunea judiciară pentru neexecutare: codul olandez, italian, portugez, spaniol. Vechiul drept germanic, codul austriac din 1811 nu admiteau cererea în rezoluție, însă codul german din 1900, modificările austriace din 1914-1916 o admit.

Rezumatul cărții D-lui Prof. H. Capitant
încercat de GRIGORE PHEREKYDE
Consilier la Curtea de Apel București

INALTA CURTE DE CAS. ȘI JUSTIȚIE, S. III

Audiența dela 7 Mai 1924

Președinția d-lui V. ROMNICEANU, Prim-Președinte

Naum Cris'u și alții cu Petre Bădulescu și alții

Decizia No. 895 *)

Obligațiuni solidare.— Condamnare solidară la prima instanță.— Apel făcut de ambii debitori.— Lipsa unuia.— Invocarea de celalt a unei excepțiuni de natură a stinge obligațiunea.— Profită și debitorului lipsă, față de care s'a aplicat art. 151 pr. civ.— Art. 1056 cod. civ.

În cazul unei condamnățiuni solidare la prima instanță, dacă ambii codebitori au făcut apel, dovada făcută în instanța de apel de către debitorul prezent că, obligațiunea a fost stinsă dintr'o cauză de forță majoră, profită și debitorului lipsă, astfel ca și apelul acestuia trebuie de asemenea admis, fiindcă o asemenea dovadă este de natură a stinge obligațiunea și de aceea profită tuturor apelanților,

*) Dată după divergență.

cari prin o ficțiune a legii (art. 1056 cod. civ.) se consideră reprezentați prin apelantul prezent.

Curtea,

Ascultând citirea raportului făcut în cauză; pe recurenți prin d-l avocat At. Lapati, în desvoltarea motivelor de casare, și pe intimăți, prin d-l avocat Dem. Moldoveanu, în combateri, și

Deliberând,

Asupra motivului de casare invocat :

«Violarea art. 1056 cod. civ.; greșită interpretare și aplicare în speța supusă litigiului a teoriei mandatului în materie de solidaritate între debitori. Nemotivare.

«In adevăr, parății dela prima instanță, Petre Rădulescu și Matei Postelnicescu, figurând ambii personal în proces și fiind condamnați în mod solidar prin sentința comercială cu No. 15/921, pronunțată de către Tribunalul Buzău, secț. II, față de reclamantii Naum Cristu și Stavru Nicolaidese, au interjectat ambii apel în contra sus numitei sentințe.

«In instanța de apel, unul dintre apelanți lipsind, s'a făcut aplicațiunea art. 151 cod. pr. civ., și la termenul viitor, 12 Mai 1922. onor. Curtea de apel, judecând apelul în mod contradictor cu apelantul Petre Rădulescu și în lipsa apelantului Matei Postelnicescu, a reformat, în parte, sentința Tribunalului și a respins acțiunea intentată de către Naum Cristu și Stavru Nico aides, referitoare la restituirea unor vase de vin, atât față de apelantul Petre Rădulescu, care se judecase, precum am zis, în mod contradictor, cât și față de Matei Postelnicescu, absent, și care nu-și susținuse apelul.

«Judecând astfel, în loc să respingă apelul d-lui Matei Postelnicescu ca nesustinit, și fără drept de opoziție, deoarece se făcuse în speță aplicațiunea art. 151 cod. pr. civ., onor. Curtea de apel a făcut, probabil — zicem probabil, deoarece nu există nici un considerent în această privință — aplicațiunea în speță a art. 1056 cod. civ., considerând pe fiecare codebitor solidar ca având dela celălalt mandat spre a-l apăra în litigiu în care ambii erau chemați în judecată; Or, dând această interpretare art. 1056 cod. civ., onor. Curtea de apel a violat acest text de lege și a făcut o greșită interpretare și aplicare a teoriei mandatului în materie de solidaritate între debitori, deoarece teoria mandatului nu poate fi aplicată în cazul când litigiul poartă însăși existenței obligațiunei a căruia recunoaștere și valorificare se cere înaintea instanțelor judecătorești și care obligațiune formează însăși obiectul litigiului, precum nici mai cu seamă în cazul când ambii debitori litiganți au figurat în instanță personal și individual.

Având în vedere că, prin decizia sa, Curtea de apel constată că intimății, fiind condamnați solidar de Tribunal să restituie sau să plătească recurenților un număr de 24 butoaie goale, încredințate de aceștia, pentru predarea unei cantități de vin, au făcut apel contra sentinței Tribunalului; că, în instanța de apel, la o primă ședință, în lipsa unuia din apelanți, s'a făcut aplicația art. 151 pr. civ., iar la ședința următoare, în care de asemenea lipsea unul din apelanți, Curtea a admis apelul amândorora;

Având în vedere că, prin motivul de casare, recurenții critică dispozițiunea Curții de fond de a fi admis apelul și față de apelantul care a lipsit, și susțin că apelul acestuia trebuia respins ca nesustinit și fără opoziție, prin aplicarea art. 148 și 151 pr. civ.;

Considerând că, întrucât se constată că ambii apelanți au fost condamnați solidar de prima instanță și, întrucât Curtea de apel stabilește, în fapt, că obiectul material al obligațiunii — vasele, la a căror restituire sau plată fuseseră condamnați — a dispărut din o cauză de forță majoră, de natură a exonera pe ambii codebitori-solidari, consecința logică și juridică era de a se face în cauză — ceea ce instanța de apel a și făcut — aplicațiunea principiului din art. 1056 cod. civ., adică de a se considera apărarea apelantului prezintă întemeiată pe existența unei cauze de forță majoră și care,

ca atare, putea avea de efect stingerea obligațiunii — ca un act făcut nu numai în numele său, dar și al celuilalt apelant, ambii fiind condamnați solidari;

Că, instanța de apel procedând și hotărând astfel, nu numai că nu a violat și interpretat greșit citatul articol — cum pretind recurenții — dar a făcut o justă aplicațiune a principiului din acest text de lege.

Pentru aceste motive, Curtea, respinge recursul, etc.

TRIBUNALUL GORJ, SECȚIUNEA II

Audiența dela 5 Martie 1924

Președenția d-lui M. FOIȘOREANU, Președinte

Ioana I. Th. Evulescu cu M. Albulescu și alții

Sentința civilă No. 134

Convenție matrimonială. — Minor. — Condiție de validitate. — Nulitate. — Caracterul ei. — Care este caracterul contractului matrimonial și de când își produce efectele? — Simpla temere reverențioasă, fără violențe poate constitui o cauză de viciare a consimțământului? Executarea voluntară a unui contract de vânzare. — În ce condițiuni un tutor nu poate cumpăra averea pupilului său. — Art. 127, 390, 1167, 1231, 1232 și 1308 cod. civ.

1. Potrivit art. 127 cod. civ., o femeie nu se poate căsători înainte de 15 ani, iar potrivit art. 1231 cod. civ., pentru ca o convenție matrimonială să poată fi validă, să cer două condițiuni: 1) persoana să fie capabilă de a se căsători; 2) să fie asistată de persoanele al căror consimțământ este necesar pentru validitatea căsătoriei. Când persoana nu a fost capabilă de a se mărita, contractul este nul.

2. Caracterul acestei nulități este de ordine publică, deci absolută.

3. Contractul matrimonial este un contract accesoriu, pentru că nu și capătă ființa juridică decât din momentul efectuării contractului principal (căsătoriei). Inalienabilitatea fondului dotal începe numai din momentul efectuării contractului principal, în speță, celebrarea căsătoriei, iar nu din ziua facerii convențiunei matrimoniale, așa că toate înstrăinările făcute în interval dela facerea contractului matrimonial până la celebrarea căsătoriei nu sunt nule.

4. Un contract nu poate fi anulat decât pentru viciu de consimțământ. Or, simpla temere reverențioasă, fără violență, nu poate constitui o violare a consimțământului.

5. După art. 1167 cod. civ., în lipsa unui act de confirmare sau ratificare, este destul ca obligațiunea să fi fost executată voluntar.

6. Potrivit art. 390 cod. civ., tutorul nu poate cumpăra averea pupilei sale numai în timpul tutelei, nu și după ce pupila a ajuns la majoritate și a depus socotelile.

S-au prezentat: reclamanta, prin d-nii avocați I. Jerca, Mih. Gele, V. Ajorceanu, Gh. Stolojan și C. Bumbulescu: parății, prin d-nii avocați C. Giurculescu, V. Cățut, Al. Pojogeanu-Sache, I. Căprescu și Gr. Iunian.

Tribunalul,

Asupra acțiunei civile de față primită și repartizată la această secție și înregistrată la No. 18287 din 9 Decembrie 1921, complectată cu suplimentul de cerere din 15 Septembrie 1923 și înreg. sub No. 12238, prin care Ioana Ion Th. Evulescu cu autorizația soțului său Ion Th. Evulescu, din comuna Runcu, cheamă în judecată pe D-l C. M. Albulescu proprietar din comuna Arcanii, pentru ca față de dânsul să se declare nul și de nul efect actul de vânzare autenticat de Tribunalul Gorju la No. 579 1913 și transeris la No. 3216 din 1913, prin care nenuma la vândut părâtului toată averea sa rămasă moștenire dela tatăl său adoptiv Preotul I. Davitoiu, și să fie reintegrată în toate drepturile anume arătate prin suplimentul de acțiune;

Motivele pentru care se cere această nulitate, sunt:

1) Averea înstreinată, nu poate fi obiectul unei convenți-

uni de vânzare fiindcă, era constituită totă reclamantei, prin actul dotal autentificat de Trib. Gorj la No. 2208/1904 și transcris sub No. 13/1904, prin urmare inalienabilă conform art. 1248 și 1255 cod. civil;

2) Păratul C. M. Albulescu, nu se putea face adjudecatorul acelei averi, întrucât el a fost tutorul reclamantei, și în conformitate cu dispozițiile art. 1308 cod. civil, actul este nul;

3) Consimțământul a fost viciat de presiunile ce le făcea asupra sa, cumpărătorul C. M. Albulescu, fostul său tutor, pentru a vinde averea, ca în urmă să o căsătorească cu fiul său;

Și pentru că parte din averea vândută lui C. M. Albulescu, a fost în urmă înstrăinată altor locuitori, față de care voește a le opune dreptul său, mai chiamă în judecată și pe deținători: D-tru Șandru din Runc, Matei V. Condoiu, din Arcani, Vas. Gh. Pârvoțoiu Dumitru V. Pârvoțoiu, Ioana Barbu Pârvoțoiu, C. C. Mercioiu, Vas C. Mihuțoiu, Vas. N. Cotoi din Comuna Arcani, Gr. Voiculescu din Comuna, Brădiceni, pe moștenitorii def. Andrei M. Coiculescu și anume: Nic. A. Coiculescu, Const. A. Coiculescu, Vas. A. Coiculescu, ca fiii-majori și pe Ioana A. Coiculescu tutoarea legală a minorilor săi fii din comuna Arcani cum și pe Ana Vas. Alecu Popescu din com. Balta;

Având în vedere susținerile părților făcute prin apărătorii săi atât oral și consemnate în jurnalele de debateri cu No. 9546/1923, 645/1924, și 1256/1924, cât și prin concluziunile scrise aflate la dorasul cauzei cum și din actele prezentate de asemenea și aflate la dosar, în fapt se constată următoarele:

În comuna Arcanii din acest Județ, ca preot al acelei comune funcționa septuagenarul Ion Davițoiu, om bogat, vâduv și fără nici un copil; — La casa sa trăia pe atunci femeia Maria G. I. Comescu, care din relațiuni, nu se știe cu cine, născu la 25 Octombrie 1891 o fiică naturală, pe care mai în urmă o numi Ioana. Aceasta crescând în casa și sub ochii Preotului, probabil, dintr'un sentiment firesc de aproapele său, se hotărâ și prin sentința civilă cu No. 389 din 28 Septembrie 1895, trecută în extractul No. 63 al Primăriei comunei Arcanii, copila Ioana fu adoptată cu toate formele de către Preotul Ion Davițoiu.

Mai târziu Preotul I. Davițoiu simțindu-se împovărat de anii vieții, printr'un act autentic cu data de 19 Februarie 1904, institue, în viață fiind, un tutore ficei sale, pe unul din fruntașii comunei, anume Const. M. Albulescu, care să îngrijească și de averea sa până la majorat;

Cam tot în același timp, Preotul I. Davițoiu, se gândi că ar fi în avantajul copilei sale ca într'un viitor apropiat să o căsătorească cu fiul lui C. M. Albulescu, așa că, la 18 Iunie 1904, deși copila avea numai 13 ani neimpliniți, îi constituie totă cu actul autentificat sub No. 2208 și transcris în registrul de foi dotale sub No. 13/1904, toată averea mobilă a Preotului, la care ia parte și viitorul ginere Mihail C. M. Albulescu;

După o săptămână dela facerea acestui act, la 25 Iunie 1904, Preotul I. Davițoiu încetează din viață în vârstă de 75 ani. După moartea sa și conform dorinței sus numitului defunct, se numește ca tutore al averei, C. M. Albulescu.

Acest lucru dăinuiește până în ziua de 16 Martie 1913, când Tribunalul de Gorj prin Jurnalul No. 2010 constată că minora Ioana Preotul I. Davițoiu a devenit majoră și la sus menționata dată i se dă în primire averea;

Primul act de dispoziție al Ioanei Preotul I. Davițoiu este un act de vânzare cu data 26 Aprilie 1913, a unei bucăți de pământ în valoare de lei șase sute către Alex. D. Răduțoiu din Comuna Arcanii, act sub semnătură privată și transcris la No. 2918/1913, iar mai apoi, la 7 Mai 1913, Ioana Preotul I. Davițoiu, vinde lui C. M. Albulescu fostul ei tutore, averea mobilă și imobilă rămasă moștenire dela defunctul său tată adoptiv, cu suma de lei trei mii, act autentificat de Trib. Gorj sub No. 579/1913 și transcris sub No. 3216/1913;

La rândul său, C. M. Albulescu, prin două acte succesive, cu data de 13 Iunie 1913, revinde cinci bucăți de pământ lui Vas. M. Condoiu din Arcani, pe prețul de lei 800, cu actul autentificat de Trib. Gorj la No. 676 și transcris sub No. 3816/1913 și alte două bucăți (de pământ) lui Vasile Gh. Pârvoțoiu și D-tru V. Pârvoțoiu tot din Arcani cu suma

de lei 600 cu actul autentificat sub No. 678/1913 și transcris sub No. 3818/1913;

La 22 Iunie 1913, Ioana Preotul I. Davițoiu se căsătorește înaintea Primăriei comunei Arcanii, cu fiul fostu'ui său tutor, Mihail C. M. Albulescu, extractul No. 13 din 22 Iunie 1913 al Primăriei comunei Arcani;

La 16 Septembrie 1913, C. M. Albulescu vinde cu actul autentificat de Judecătoria ocolului Brădiceni cu No. 106 din 1913 și transcris sub No. 4681/1913, lui Gr. Voiculescu din comuna Brădiceni o bucată de pământ cu suma de lei cinci mii, iar în actul autentificat de acelaș Ocol la No. 107 din 1913 și transcris sub No. 4084/1913, vinde lui Vas. N. Cotoi din comuna Arcani tot o bucată de pământ cu prețul de lei șase sute;

La 26 Noembrie 1913, C. M. Albulescu vinde în comuna Arcani cu actul autentificat sub No. 154/1913 și transcris sub No. 6089/1913 lui Andrei M. Coiculescu din Arcani două bucăți de pământ cu prețul de lei 8000, iar cu actul autentificat sub No. 155/1913 și transcris sub No. 6102/1913, vinde lui C. C. Mercioiu tot din Arcani, 2 bucăți de pământ pe preț de lei 350.

La 12 Martie 1914, C. M. Albulescu, cu actul sub semnătura privată transcris sub No. 1560 bis/1914, vinde lui C. Mihuțoiu 2 bucăți de pământ pe prețul de lei 350. În fine, la 12 August 1914, cu actul sub semnătura privată și transcris la Tribunalul Gorj sub No. 4473 din 5 Septembrie 1914, C. M. Albulescu, vinde fiului său Mih. C. M. Albulescu și nurorei sale Ioana Mih. C. M. Albulescu tot pământul cu toate clădirile ce se găsește pe dânsul ce'l are dela Ioana Preotul I. Davițoiu cu act în regulă fără ca să mai rezerve ceva pe seama sa, afară de vânzările lui Andrei Coiculescu și alții adică respectându-se vânzările făcute până astăzi, iar prețul acestei vânzări, este de Lei 950.

La 5 Decembrie 1918, Ioana și Mihail C. M. Albulescu vând cu actul autentificat de Tribunalul Gorj sub No. 580 din 1918 și transcris sub No. 1713/1918 lui Vas. Berca, o bucată pământ pe prețul de lei 3200;

După aceasta, la 3 Mai 1919, Ioana Mih. C. M. Albulescu intentează proces de despărțenie, iar la 7 Octombrie 1920 prin sentința No. 56/1920, a Trib. Gorj s-I iu se pronunță desfacerea căsătoriei;

La 17 Septembrie 1921 Ioana Preotul I. Davițoiu se recăsătorește cu Ion Th. Evulescu, soțul actual;

Acestea sunt faptele și împrejurările cari au dat naștere procesului de față și dar rămâne a se cerceta și temeinicia acestei cereri;

Având în vedere că reclamanta în cererea sa, se sprijină pe următoarele motive:

Că averea care face obiectul vânzării din 7 Mai 1913, prin care Ioana Preotul I. Davițoiu, după majoratul său, având fostului său tutore, cu actul autentificat de Trib. Gorj sub No. 579/1913 și transcris sub No. 3216/1913, nu se putea înstrăina fiindcă era constituită totă cu actul autentificat sub No. 8208/1904 și transcris sub No. 13/1904 și deci inalienabil conform art. 1248 și 1255 codul civil;

Având în vedere că actul dotal a fost făcut în 1904, când Ioana Preotul I. Davițoiu nu avea decât 12 ani și 7 luni, iar căsătoria s'a celebrat la 22 Iunie 1913 când Ioana Preotul I. Davițoiu avea 21 ani și 8 luni, deci, după un interval de nouă ani;

Având în vedere că actul de vânzare a cărui anulare se cere, a fost făcut la 7 Mai 1913 când Ioana Preotul I. Davițoiu împlinise 21 ani și 7 luni;

Că dar din toate acestea se naște întrebarea, dacă reclamanta Ioana Preotul I. Davițoiu, actualmente Ioana Ion Th. Evulescu, la data facerii actului dotal era capabilă, de a putea contracta valabil o căsătorie, și în caz afirmativ, dacă averea constituită ca dotă printr'un act dotal în regulă, își capătă valabilitatea și deci devine inalienabilă din momentul actului dotal sau din momentul celebrării căsătoriei înaintea ofițerului de stare civilă?

Cu alte cuvinte, de când își capătă caracterul de dotalitate o avere și deci devine inalienabilă, din momentul facerii actului dotal sau din momentul celebrării căsătoriei civile, ce fel de contract este actul dotal, un contract de sine stătător sau un contract accesoriu supus valabilității celebrării căsătoriei?

Având în vedere că după dispozițiunile art. 1228 codul ci-

vil, convențiunile matrimoniale vor fi făcute prin tribunal, mai înainte de celebrarea căsătoriei, după formele stabilite de procedura civilă sub pedeapsă de nulitate.

Schimbările ce se vor face acestor convențiuni, se vor face mai înainte de celebrarea căsătoriei și se va trece în josul contractului de căsătoriei, art. 1229, 1230 codul civil și 716 proc. civilă;

Având în vedere că minorul care este capabil de a se căsători, este capabil a face ori ce fel de convențiune relativ la contractul său de căsătoriei; Acelea convențiuni făcute de dânsul sunt valabile dacă a fost asistat la facerea lor de persoanele al căror consimțământ este necesar pentru validitatea lor, art. 1231 cod. civ.

Având în vedere că după dispozițiile art. 127 cod. civ. nu este permis bărbatului înainte de 18 ani și femeiei înainte de 15 ani să se căsătorească;

Că dar, după dispozițiile art. 1231 cod. civ. două sunt condițiunile necesare pentru ca minorul să poată face o convențiune matrimonială:

- 1) Să fie capabil de a se căsători, și
- 2) Să fie asistat de părinții, al căror consimțământ este necesar la validitatea căsătoriei.

Prin urmare, legiuitorul nu a derogat cu nimic dela dispozițiunile dreptului comun în ceea ce privește capacitatea de a contracta (art. 948 c. civ.), însă a derogat dela dispozițiile dreptului comun, în ceea ce privește reprezentarea în toate actele civile (art. 390 cod. civil), căci în materia contratărei de căsătorie i s'a permis de a face contractul matrimonial, nu pe cale de reprezentare, ci pe cale de asistare a părinților săi;

Ca consecință a lipsei de capacitate a unui contractant matrimonial, rezultă că contractul nu este valid.

Legiuitorul însă neprecizând în această materie caracterul de nulitate, chestiunea a dat naștere la multe discuțiuni. Se zice că această nulitate ar fi absolută. Contractul matrimonial al unui minor, incapabil de a se căsători sau neasistat de ascendenții săi, ar fi deci radical nul și inexistența lui ar putea fi propusă în orice timp și de orice parte interesată, iar această nulitate își are baza în însăși dispozițiile art. 1231 cod. civil, după care, convențiunile făcute de un minor, sunt valabile numai sub condițiunea ca el să fie capabil de a se căsători;

Contractul matrimonial fiind prin esența sa un contract solemn, toate condițiile și formalitățile prescrise de lege sunt cerute sub pedeapsă de nulitate radicală, căci, dispozițiunile art. 1228 cod. civil, determină forma contractului și momentul când el trebuie să fie făcut sub pedeapsă de nulitate, nulitate, care la francezi nu există, iar dispozițiile art. 1232 cod. civ. fixează momentul de când convențiunea matrimonială începe a-și produce efectele: din ziua celebrării căsătoriei înainte ofițerului de stare civilă. Vezi în acest sens Alexandresco, vol. 8, pag. 58 și 59.

Se susține însă de alții, că contractul matrimonial făcut de un minor incapabil de a se căsători, ar fi valabil, dacă acest minor s'a căsătorit după ce a atins vârsta legală, sub cuvânt că celebrarea căsătoriei ar fi o executare, o confirmare a convenției matrimoniale. În acest sens, D-1 Alexandresco în vol. 8 pag. 52 citează: *Troplong I*, 96 și urm. și *Marcade* vol. V, art. 1398 No. 2.

Totuși, d-se este de părere contrară, motivând că în afară de faptul că neîndeplinirea uneia din condițiile cerute de art. 1231 cod. civ. face ca contractul să fie inexistent și contractele inexistente nu pot fi confirmate sau ratificate, căci confirmarea nu transmite nici-un drept, ci recunoaște de bun și valid un act preexistent, dar, contractul mai devine inexistent pentru că căsătoria nu dovedește neapărat voința de a confirma sau ratifica. Alexandresco, volumul 8 pag. 58.

Guillaumond în vol I No. 316 pag. 320, Contract de mariage, mai adaugă că contractul matrimonial este un act solemn, irevocabil, care interesează nu numai pe viitorii soți, dar chiar pe copiii născuți din această căsătorie, cum și pe terții cari au contractat cu ei în timpul căsătoriei.

Din moment ce contractul matrimonial n'a îndeplinit condițiunile prescrise de lege, el este nul, de o nulitate absolută, pe care toți cei interesați o pot invoca. În acest sens citează autorul o decizie a Curții de Casație din Paris pronunțată la 5 Martie 1855.

S'a mai susținut de unii autori că deși minorul care nu a vut vârsta cerută de lege spre a se putea căsători și a fă-

cut contractul matrimonial, iar în urmă s'a căsătorit înainte de a avea vârsta legiuită, nulitatea aceasta s'ar acoperi prin dispozițiile art. 167 codul civil, și în cazurile acolo arătate, totuși această acoperire nu poate fi invocată cu succes, căci, dispozițiunile art. 167 cod. civ. vorbesc despre acoperirea nulității căsătoriei, iar nu de acoperirea nulității unei convențiuni matrimoniale (Alexandresco vol. 8 pag. 53).

Trecând peste toate aceste considerațiuni și admitând că contractul matrimonial a putut fi valabil prin perfectarea sa cu ocaziunea căsătoriei înaintea Ofițerului de stare civilă la o etate capabilă de a contracta, rămâne a se cerceta dacă înstrăinările făcute de Ioana Preotul I. Davițoiu între timpul dela facerea convenției matrimoniale și celebrarea căsătoriei înainte Ofițerului de stare civilă, sunt supuse invalidării și deci regimului inalienabilității bunurilor, sau își capătă puterea de autonomie și a circulației bunurilor?

Având în vedere că în principal, trebuie să se cerceteze, ce fel de contract este contractul matrimonial, este el un contract de sine stătător, sau este un contract accesoriu a cărui soartă depinde de executarea celebrării căsătoriei?

Considerând că contractul matrimonial sau contractul pecuniar de căsătorie, este un contract care reglementează asociațiunea conjugală în privința averilor, soarta lui este subordonată în totalitate de celebrarea căsătoriei, carei un element constitutiv al convenției matrimoniale, iar celebrarea căsătoriei nu este altceva decât momentul de când începe efectele regimului adoptat (M. Cantacuzino, Drept civil vol. I pag. 715 No. 688).

De îndată ce căsătoria nu se efectuează, convențiunea matrimonială devine caducă și nu are nici o aplicare. (*Colin et Capitant, Droit civil francais*, vol. III pag. 16).

Prin urmare, contractul matrimonial, este un contract accesoriu, pentru că nu-și capătă ființa juridică de cât din momentul efectuării contractului principal (*Planhol*, vol. III pag. 31 No. 829).

Și din acest punct de vedere, inalienabilitatea fondului dotal, începe din momentul contractului principal, în speță celebrarea căsătoriei;

Supozând că această teorie nu ar avea nici o putere legală, totuși, după dispozițiunile art. 1232 cod. civil, regimul căsătoriei, fie legal, fie convențional, începe din ziua celebrării căsătoriei înainte ofițerului de stare civilă;

Că dar, după acest text s'ar părea că nici o nedumerire nu mai poate fi, că, regimul dotalității deci începe din ziua celebrării căsătoriei înainte ofițerului de stare civilă, și nu din ziua facerii convenției matrimoniale, care în tot cazul trebuie făcut înainte căsătoriei, totuși în Franța, ca și la noi, s'a ivit discuțiuni asupra dotei de când averea constituită dotă devine inalienabilă.

Jurisprudența franceză admite că inalienabilitatea trebuie să înceapă din momentul căsătoriei și această susținere se bazează pe faptul că, căsătoria confirmă valabilitatea convenției matrimoniale, (C. de Rouen 10 Ian. 1867, Dalloz Suppl. tom. IV pag. 237 nota 1; C. de Cas. 9 Iulie 1889, Dalloz 1890 p. II pag. 137; *Planhol* vol III pag. 295 No. 1599 și în acest sens numeroase citațiuni în volumul «Dota sub raportul înstrăinării» de Ion I. Ionescu, pag. 94).

Doctrina însă se pronunță în unanimitate în sens contrariu.

La noi s'a decis că inalienabilitatea începe de atunci de când începe dota, iar dota începe din momentul celebrării căsătoriei. (Vezi în acest sens Ion I. Ionescu «Dota sub raportul înstrăinării», pag. 31 idem Mat. Cantacuzino vol. I pag. 715 No. 688.)

Așa dar și din acest punct de vedere rămâne bine stabilit că averea dotală nu devine inalienabilă de cât din momentul căsătoriei, și dar pretențiunea reclamantei că imobilul vândut lui C. M. Albușescu era dotal, cade față cu constatările de mai sus.

Asupra capătului de cerere că reclamanta, deși majoră, a consimțit la vânzarea averii sale, fostului său tutr C. M. Albușescu, numai cedând violențelor morale exercitate asupra sa:

Având în vedere că, pentru ca o convențiune să devină perfect valabilă, se cere ca persoanele contractante să aibă capacitate, consimțământ, un obiect determinat și o cauză licită (art. 948 cod. civ.)

Că consimțământul nu este valabil când este dat prin e-

roare, smuls prin violență și surprins prin dol (art. 953 cod civil.)

Că violența este atunci când, spre a face pe o persoană a contracta, i s'a insuflat temerea, raționabilă după dânsa, că va fi expusă persoana sau averea sa la un rău considerabil și prezintă, ținându-se însă cont de sex și de condițiunea persoanelor (art. 956 c. civ.)

Simpla temere reverențiară, fără violență, nu poate anula convențiunea (art. 958 cod. civ.)

Violența, ca viciu de consimțământ, consistă în acte de constrângere fizice, în căi de fapt întrebuintate, sau în amenințări exercitate asupra unei persoane cu scopul de a'i smulge un consimțământ pe care ea nu-l voește a'l da (Alexandrescu vol V pag. 58.)

Violența dar, presupune neapărat două fapte: acte de violență, silă din partea unuia și frică sau temere din partea celuilalt.

În zadar te plângi de acte de violență exercitate asupra ta, dacă în realitate nu acele acte de violență te-a determinat a contracta și tot astfel, în zadar te plângi că ai contractat numai de frică, dacă se dovedește că nu s'a exercitat nici-un act de violență contra ta. (Gr. Păucescu, Obligațiuni vol. I pag. 99 No. 124.)

Pentru ca să existe violență și deci să atragă anularea convențiunii, trebuie să fie exercitată fără drept și în mod abuziv. (Alexandrescu vol. V pag. 60: Laurent vol. XV No. 515 pag. 591; Baudry-Barde, vol. I, Obligațiuni, No. 80 pag. 124; Gr. Păucescu, vol. I, Obligațiuni pag. 106 No. 131; T. Huc, vol. VII, No. 29, pag. 44.)

Temerea poate să rezulte din fapte, gesturi, din vorbe sau chiar din serieri, destul însă să fi avut de rezultat de a smulge consimțământul. (Gr. Păucescu, vol. I, Obligațiuni, pag. 99.)

Amenințarea trebuie să insuflă un rău considerabil, o pagubă mare, în tot cazul mai mare de cât aceea dacă nu ar fi făcut-o: o pagubă minimă sau o durere fizică neînsemnată nu poate constitui o violență în sensul legii;

Impresiunea ce a produs violența, mărimea și prezența răului, trebuie să fie în raport cu persoana, sexul, starea socială, vârsta, gradul de cultură și inteligență, căci o femeie poate fi mai ușor înspăimântată decât un bărbat, (Demolombe, vol. XXIV, pag. 127 No. 136; Gr. Păucescu, vol. I, Obligațiuni pag. 100 No. 125) toți nu au aceiași tărie pentru a rezista la violențe și amenințări;

Acestea fiind condițiunile cerute de doctrină, rămâne a se cerceta dacă împrejurările în care s'a petrecut vânzarea sunt de natură a caracteriza ca consimțământul a fost dat în urma unei violențe morale;

Având în vedere că actul a cărui anulare se cere poartă data de 7 Mai 1913, că dar, în jurul acestei zile se zice, că, ar fi apărut și violențele;

Având în vedere că de către părți nu s'a contestat, că cu două săptămâni înainte de această dată, adică la 26 Aprilie 1913, Ioana Preotul I. Davițoiu a vândut unui oarecare Alexandru Răduțoiu cu actul transcris de Trib. Gorj sub No. 2918 1913 o bucată de pământ pe preț de 600 lei și că pentru redactarea acestui act reclamanta s'a adresat apărătorului T. Marinescu Iani, din Tg.-Jiu unde s'a și făcut actul;

Că dar, din această manifestatiune a reclamantei se poate ușor deduce că voința ei a fost de a înstreina din avere.

Că la această dată, avea etatea de 21 ani și 6 luni, și că încă nu și manifestase voința de a se căsători.

Că în definitiv, vânzările acestea și în urmă trecerea sa în căsătorie cu fiul fostului său tutor, sunt acte de voințe manifestate în public;

Că atât reclamanta, cum și familia Albușescu nu se distanțau în cultură, toți fii de țărani, muncitori de pământ, fără să fi dovedit că unul întrece pe celălalt cu o situațiune sau alta;

Așa dar, din toate aceste considerațiuni, Tribunalul făcându-și pe deplin convingerea că reclamanta Ioana Preotul I. Davițoiu actualmente Evulescu, în momentul confecționării actului, de vânzare către C. M. Albușescu, consimțământul i-a fost liber, scotește că nu poate fi loc la acțiunea în anulare intensiată și pe acest capăt de decerere;

Dar, admitând că consimțământul său a fost violentat la confecționarea actului, totuși aceste susțineri cad față cu

actele de cumpărare și revindere efectuate în urmă de reclamantă;

Având în vedere că părți opun acțiunii în anulare și finele de neprimire prevăzute de dispozițiunile art. 1167 cod. civil.;

Având în vedere că după dispozițiunile art 1167 cod. civ. în lipsa unui act de confirmațiune sau de ratificațiune, este destul ca obligațiunea să se execute voluntar, după epoca în care obligațiunea putea fi valabilă, confirmată sau ratificată, și că confirmațiunea, ratificațiunea sau execuțiunea voluntară ține loc de renunțare în privința mijloacelor și excepțiunilor ce puteau fi opuse acestui act, fără a se vătămă însă drepturile persoanelor a treia;

Că dar, confirmare sau ratificare, expresiunile sunt sinonime este actul juridic de dispoziție prin care o persoană renunță la dreptul ce'l are de a formula o acțiune în nulitate sau în resciziune contra unei convențiuni consimțite de el sau de autorul său, are deci caracterul unei renunțări, sui generis, supuse la anumite reguli. (Demolombe vol 29 No. 723 pag. 628.)

Confirmarea recunoaște existența unei obligațiuni care nu a fost perfectată sub raportul forței juridice și are nevoie încă de a fi completată, este deci actul prin care se sterge sau se acopere viciile existente (Larombiere vol, VI, No 1 pag. 353.)

Confirmarea expresă, (art. 1190 cod. civ) sau tacită, fiind, deci un act de dispoziție, acela care confirmă, trebuie să aibă capacitatea de a dispune. Alexandrescu vol 7 pag. 53; Laurent, vol 18, No. 606, pag. 622; Toullière, vol 4, p. II, pag. 455 No. 504; Larombiere vol 6, art. 1338. No. 40, pag. 348; Fuzier-Herman, vol 3 No. 212, pagina 432.

Să cunoască vițuil ce el înțelege a'l acoperi. — Alexandrescu vol 7, pag. 53; Larombiere, vol 6, art. 1338. No. 35, pag. 343; Laurent, vol. XVIII, No. 607, pag. 622; Aubry et Rau, vol. 4, paragraful 337 pag. 439 nota 21 ediția 1919; Dalloz P. 1889 partea I pag. 349.

Să aibă intenția de a repara, voința de a renunța. Alexandrescu vol 7, pag. 53. T. Huc vol. 8 No. 274 pag. 343. Laurent vol 18 No. 629 pag. 638. Demolombe vol 29 No. 765 pag. 661; Buletinul Curții de Casație s.-I iu Decizia Curții No. 112 din 16 Martie 1885 p. I pag. 189, idem decizia No. 148, s. I, din 27 Aprilie 1885, pag. 269; Fuzier Herman, t. III, 225, pag. 433; Sirey, II, No. 24, pag. 96, ediția 5-a; Larombiere, t. VI, art. 1338, No. 35, pag. 342.

Aceste mai sus arătate fiind condițiunile esențiale ale unei confirmări tacite, rămâne a se cerceta dacă faptele astfel cum s'a perindat întră sau nu în acest cadru;

Având în vedere că părțile cari au contractat vânzarea dela 7 Mai 1913. erau: Ioana Preotul I. Davițoiu și Const. M. Albușescu, ambii majori, capabili de a contracta;

Că, dar, din acest punct de vedere, una din condițiunile ratificării, ca părțile să fie capabile de a manifesta consimțământul, este îndeplinită;

Având în vedere că reclamanta Ioana Preotul I. Davițoiu, actualmente Ioana Evulescu, după facerea acestui act, la 22 Iunie 1913, se căsătorește cu Mihail C. M. Albușescu, fiul celui căruia îi vânduse întreaga avere, iar la 12 August 1914, după un an dela căsătorie, cumpără împreună cu soțul său dela fostul său tutor C. M. Albușescu, restul de avere din aceea care o vânduse acestuia din urmă;

După patru ani dela această dată, soții Mihail C. M. Albușescu și Ioana Mih. C. M. Albușescu, vând unui oarecare Vas. Berca o bucată de pământ din cel pe care îl vânduse reclamanta lui C. M. Albușescu și care nu era altul decât tot acela pe care îl cumpăraseră în urmă cu soțul său dela C. M. Albușescu;

Prin urmare, transmisiunea acestei proprietăți se operase dela reclamantă către fostul ei tutor, apoi dela acesta către reclamantă și soțul său și apoi dela aceștia către un oarecare Vas. Berca;

Că, dar, din toate acestea rămâne a se cerceta dacă Ioana Preotul I. Davițoiu a cunoscut că vânzarea dela 7 Mai 1913 către C. M. Albușescu, era o vânzare isbită de o nulitate, prin aceea că se executase asupra ei o violență morală și că posterior acestei vânzări, dânsa a înțeles să restrângă sau să acopere viciile existente;

Având în vedere că, faptul de a te căsători cu fiul cumpărătorului averi tale, de a cumpăra împreună cu soțul tău

dela C. M. Albulescu pământul vândut de tine, de a vinde împreună cu soțul tău același pământ la o altă persoană, de a intenta acțiune în despărțire și a obține câștig de cauză, de a lăsa să treacă un timp de șapte ani între prima vânzare și această acțiune, fără a te manifesta în tot acest interval de timp cu nimic, care ar putea da naștere cel puțin la o presupunere de violență morală, denotă neapărat și face chiar dovada că reclamanta nu a fost cătușdepuțin violentată la consimțământul dat, că a avut perfectă cunoștință și că a vrut cu tot dinadinsul să repare, să acopere orice tendințe a oricăruia, de a-i nesocoti voința;

Având în vedere că reclamanta opune acestei interpretări, faptul că dânsa, dacă totuși ar fi ratificat printr'un act, prin faptul că a răscumpărat o parte din avere, apoi faptul acesta parțial nu ar conduce la o ratificare totală;

Considerând că, executarea parțială voluntară a obligației, are același efect juridic ca și executarea totală. În acest sens: Alexandresco, t. VII, pag. 58; Laurent, t. XVIII, No. 635, pag. 644; Demolombe, t. XXIX, No. 776, pag. 669; Larombière, VI, No. 776, pag. 669; T. Huc, VIII, No. 274, p. 343; Fuzier-Herman, III, No. 198, pag. 431; Aubry et Rau, IV, § 337, pag. 442, nota 26, ediția 1919; Duranton, VII, No. 280, pag. 352, ediția 4 a;

Că, dar, și din acest punct de vedere, ratificarea operând în întregime, vițiul de consimțământ cade și convențiunea își îmbracă perfectă ei valabilitate;

Că, proba cu martori solicitată de reclamantă spre a face dovada violenței consimțământului, devine inutilă în asemenea împrejurări față cu constatarea ratificării actului;

Având în vedere că reclamanta, în susținerea sa, mai aduce ca motiv și dispozițiunile art. 419 cod. civ., după care orice convențiune săvârșită între tutor și pupilul ajuns la majoritate, va fi fără tărie, dacă ea va fi fost făcută înaintea expirării unei luni dela desfacerea definitivă a tutelei;

Având în vedere că, admitând că dispozițiunile art. 419 cod. civ. s'ar referi la orice tranșacțiune între pupil și tutor, și nu numai la cele de administrație tutelară, totuși din actele aflate la dosarul cauzei, se constată că Ioana Preotul I. Davițoiu, devenind majoră, prin jurnalul No. 2010 din 16 Martie 1913, tutorul a fost desărcinat de orice socoteli, iar averea dată în primirea reclamantei;

Că, tot din actele aflate la dosarul cauzei, se constată că actul de vânzare intervenit între Ioana Preotul I. Davițoiu și fostul său tutor, a luat naștere la data de 7 Mai 1913, deci, după un timp de o lună și jumătate;

Că, dar, și din acest punct de vedere, capătul de cerere devine inadmisibil și cată a fi înlăturat.

În ce privește ultima susținere a reclamantei că, după dispozițiunile art. 1308 cod. civ., tutorii ai averii celor de sub a lor tutelă, sub pedeapsă de nulitate, nu se pot face adjudecări, nici direct, nici prin persoane interpușe;

Având în vedere că deși de către reclamantă s'a învederat dispozițiunile acestui articol, fără însă ca în prealabil să se discute dacă acest articol se referă numai la vânzările voluntare sau numai la vânzările silită, totuși din dispozițiile acestui articol care sunt destul de clare și categorice, nu numai rămâne nici-o îndoială că ele se refer numai și numai la averile puse sub tutelă, nu și la acele care au fost tutelate și acum în primirea capabilului;

Că faptul este așa, este și dispozițiunile art. 390 codul civil, care se referă la administrația bunurilor puse sub paza tutorului, care spuse că: tutorul nu poate cumpăra și nici lua în arendă, vreun bun, vreun drept sau vreo creanță de ale minorului;

Pe de altă parte, dispozițiunile art. 1308 cod. civil, sunt o sancțiune riguroasă a dispozițiunilor art. 390 cod. civil, așa că ea trebuie numai astfel interpretată, nu și în înțelesul cererii reclamantei;

Că dar, din acest punct de vedere și acest capăt de cerere se găsește neîntemeiat.

Că în ceiace privește declarația reclamantei că înțelege să atace și actul al doilea de vânzare făcut de reclamantă, ca fiind iarăși violentat, intru cât acest capăt de cerere nu a făcut obiectul procesului, și intru cât partea adversă îl repugnă, urmează a fi înlăturat dela discuțiune;

Așa dar, proba cu martori invocată de reclamantă găsindu-se inutilă în speță, iar acțiunea de față găsindu-se nefondată, ca atare cată a fi respinse;

Pentru aceste motive, redactate de d-l Președinte Mih. Foișoreanu, Tribunalul, de acord și cu d-l reprezentant al Ministerului Public, respinge, etc.

(ss) Mih. Foișoreanu, N. G. Bușilă

Grefier, (ss) Gh. Vintilescu

NOTĂ. — Sentința Tribunalului Gorj, s. II, redactată de d-l Președinte M. Foișoreanu, iese din obișnuit și se pune în lumină printr'o serie de soluțiuni juridice bine și complet motivate, având de sprijin isvoare temeinice ale dreptului pozitiv civil de astăzi. Se desprind în chip firesc din această sentință râvna de muncă și pasiunea de dreptate, mijloace sigure, ce duc la consolidarea și ideea de înălțare a justiției, dar cari trebuie să atragă o preocupare mai de aproape a guvernanților noștri față de magistratură, căreia i se cere numai virtuți, fără nicio răsplată.

Tribunalul Gorj, punând în discuție nulitatea contractului de căsătorie din pricina incapacității, înclină a primi sistemul nulității absolute. Soluția este juridică. Minoritatea doctrinei susține că această nulitate fiind o măsură de apărare pentru minori, ea nu poate fi cerută decât numai de ei; prin natura firească a lucrurilor, ea este deci o nulitate relativă¹⁾. Jurisprudența însă aprobată de majoritatea doctrinei, a primit sistemul opus, susținut și de tribunalul Gorj. Motivele de sprijin: 1) Argument de logică: Minorul neavând capacitatea de a se căsători, nu poate nici contracta; deci contractul de căsătorie n'are subiect. 2) Argument de drept: Contractul de căsătorie având un caracter solemn și care nu se poate schimba după căsătorie, incapacitatea îl face să-i lipsească un element esențial prevăzut de art. 1231 cod. civ., care îl face inexistent. Din această considerație, acest vițiu nu se poate acoperi prin îndeplinirea căsătoriei la majorat, nici nu se poate confirma, fiindcă ceea ce nu există, nu se poate valida. 3) Argument de fapt: Contractul de căsătorie interesând nu numai pe soți, dar și pe alte persoane străine, legiuitorul n'a putut lăsa pe terți la bunul plac al soțului minor în tot timpul căsătoriei și 10 ani după desfacerea ei, dacă voește sau nu să-l anuleze.

Pentru a curma această incertitudine, legea deși n'o spune, dar din economia ei rezultă că nulitatea o poate invoca oricine are interes²⁾. Jurisprudența noastră a aplicat acest sistem și în cazul când contractul de căsătorie a fost făcut de minor fără asistența consiliului de familie, de minorul înzestrat de mână fără consimțământul bărbatului, de interzisă înzestrată de tutor fără avizul consiliului de familie³⁾.

Soluția speței pune însă în discuție în chip necesar, pe lângă chestia nulității un alt punct de drept: Dacă contractul matrimonial este independent sau accesoriu căsătoriei și de când începe efectele sale? Trib. Gorj primește teoria contractului accesoriu având efect din momentul căsătoriei. Într'adevăr, codul nostru civil precizează această idee în art. 1232. Rațiunea legii este că acest contract având de scop stabilirea unor chestiuni de ordin bănesc pentru nevoile căsniciei, el n'are nici obiect, nici utilitate până la săvârșirea căsătoriei.

Din alcătuirea juridică, ce este de esența sa, el nu poate avea efect retroactiv. Acest efect ar face din căsătorie o condiție a sa; sau căsătoria nu este o condiție, ci un element constitutiv al său. Aubry et Rau fac următoarele rationamente hotărâtoare în această privință: «O

1) A. Colin, H. Capitant, Droit civil, t. III, p. 42 și urm.

2) D. Alexandresco, Dreptul civil român, t. VIII, p. 52 și urm.; Aubry et Rau, Cours de droit civil français, t. V, § 501; Baudry-Lacantinerie, L. Surville, Du Contrat de Mariage, t. I, No. 141 și 208; Planol, Droit civil, t. III, No. 838; M. B. Cantacuzino, Elementele dreptului civil, No. 659.

3) Dreptul No. 81 din 1890; Trib. Dolj, Dreptul No. 31 din 1898; Trib. Covurlui, Cas. I, Bult. 1890, p. 50.

condiție este o declarație de voință sau o dispoziție a legii, care face să depindă de un eveniment viitor și incert existența unui raport juridic. Sunt convenții, sau dispoziții, cari după natura sau obiectul lor presupun neapărat existența sau realizarea ulterioară a unor fapte cari nu sunt condiții, chiar dacă ar fi menționate drept condiții. De pildă, clauza dintr'un testament, care leagă executarea lui de supraviețuirea legatarului, sau clauza dintr'un contract de căsătorie, care stabilește existența lui de efectuarea căsătoriei⁴⁾.

Colin et Capitant, întemeiați pe două jurisprudențe ale casei franceze, semnaleză numai două excepții la această regulă⁵⁾: Când se prevede clauza de întrebuințare, imobilul cumpărat din prețul imobilului dotat vândut în timpul dela facerea contractului matrimonial până la efectuarea căsătoriei, devine dotat⁶⁾; și când bunurile date soților sunt fără clauză de întârziere până la efectuarea căsătoriei, pe temeiul acordului de voință statornicit de art. 1138 cod. civ. fr., corespunzător cu art. 971 din codul nostru civil. Prin urmare, vânzarea imobilului dotat, în acest din urmă caz, între contractul matrimonial și îndeplinirea căsătoriei, este nulă⁷⁾.

Asupra violenței morale, sub imperiul căreia reclamanta pretinde că a contractat, speța nu poate fi reținută și analizată din punct de vedere juridic, fiind mai mult o chestie de fapt. Tribunalul Gorj fixând principiile, le aplică împrejurărilor cari înconjoară cauza, găsind că violența de ordin moral n'a putut avea loc la fecerea contractului de vânzare.

Ne oprim un moment asupra confirmării tacite, pe care Tribunalul o scoate dintr'o serie de acte și împrejurări ale procesului. Confirmarea tacită rezultă dintr'un act de execuție voluntară; din el trebuie să reiasă cunoștința viciului și voința de a-l acoperi. Natura actului de execuție și felul cum el a fost săvârșit, precizează confirmarea tacită. Doctrina și jurisprudența au fixat câteva cazuri de execuție voluntară, cari duc la acest rezultat: În materie de vânzare și închiriere, predarea lucrului și primirea prețului⁸⁾. Execuția voluntară parțială echivalează cu o confirmare tacită, integrală⁹⁾.

Cel din urmă punct de drept deslegat de Tribunal, este că tutorul poate cumpăra averea minorului după ce a ajuns la majorat și i-a predat gestiunea tutelei. Doctrina și jurisprudența noastră s'au pronunțat în sensul Tribunalului în speța cesiunii dintre fostul tutor și minor¹⁰⁾.

P. VASILESCU

Doctor în Drept din Paris, Avocat.

CURTEA DE CASAȚIE DIN FRANȚA

9 August 1922

Pruncucidere. — Elementele acestei crime. — Voința de a omori. — Copil născut de curând. — Copil viu, fie chiar neviabil sau monstru. — Oricine poate comite o pruncucidere, nu numai părintele copilului. — Copil în vârstă de 12 zile. — Omor simplu. — Art. 300, 302, 304 c. penal (230, 232, 234 c. pen. rom.).

Elementele crimei de pruncucidere sunt următoarele :

4) Aubry et Rau, op. cit., t. IV, § 303, p. 60.

5) Colin et Capitant, Op. cit., p. 17.

6) D. P. 79. I. 441; S. 81. I. 353.

7) D. P. 47. I. 63; S. 47. I. 147.

8) Larombière, Des obligations, t. IV, p. 251; Cas. I. No. 148, 1835, Bult. 1835, p. 269; Cas. I. No. 112, 1893, Bult. 1893, p. 189; Cas. I. No. 143, 1893, Bult. 1893, p. 47; Cas. I. No. 93, 1893, Bult. 1893, p. 223.

9) Planiol, op. cit. t. II, No. 1293.

10) D. Alexandresco, op. cit., t. II, ed. 2-a, pg. 737; D. Neagu, Codicele civil adn., t. II, p. 272, No. 212; Cas. I. 23 Martie 1884, Bult. 1884, p. 259.

1) Voința sau intenția de a cauza moartea; 2) Copilul trebuie să fie născut viu, chiar neviabil, fie chiar un monstru, destul fiind ca el să aibă figura umană; 3) Copilul trebuie să fie de curând născut (nouveau-né) și să fi fost omorât în momentul nașterii sau într'un moment foarte apropiat de nașterea sa; de unde rezultă că nu constituie o pruncucidere, ci un omor simplu sau un asasinat, faptul de a fi ucis prin strangulare sau prin orice alt mod, un copil în vârstă de 10 zile, fie că ucigașul este părințele copilului sau o persoană străină. (Din Journal des parquets anul 1923, pag. 801).

NOTA. — În vechile noastre pravile pedeapsa ucigașilor era moartea, pe care noua Constituție a refuzat, fără cuvânt, de a o reintroduce, iar în pravila lui Vasile Lupu găsim următoarea dispoziție :

«Cela ce va uide prunc micșor se va certa mai cu rea moarte decât cel ce ar fi ucis bărbat deplin».

În adevăr, din toate crimele, cea mai monstruoasă și mai barbară în acelaș timp, este uciderea unei ființe care nu se poate apăra :

Il est si beau l'enfant, avec son doux sourire,
Sa douce bonne foi, sa voix qui veut tout dire,
Ses pleurs vite apaisés;
Laisant errer sa vue étonnée et ravie,
Offrant de toutes parts sa jeune âme à la vie,
Et sa bouche aux baisers.

(V. Hugo)

Și cu toate acestea mizerabilul

Infige a sale unghii în carnea lui de spumă,
Și pe ale morței gropi îl pleacă și-l zugrumă,
Blăstem pe al tău nume! Blăstem pe capul tău,
Copil cine ucide, își pierde neamul său!

(V. Alexandri)

În materie de pruncucidere, legiuitorul nostru a făcut o greșală neertată, căci din cauza cuvântului său, pe care l-a aruncat în art. 230 din codul penal, rezultă că la noi, spre deosebire de ceea ce întâmplă în codul francez, numai părinții copilului, fie ei legitimi sau naturali (mai ales în privința mamei naturale), se pot face culpabili de această crimă, nu însă și persoanele străine.

Acest cuvânt nu există nici în vechiul text francez, pe care l'a avut în vedere legiuitorul nostru, nici în textul actual remaniat prin legea din 21 Noembrie 1901.

D-l Dr. G. Bogdan, în excelenta și recenta sa lucrare, pe care am primit-o acum câteva zile, și despre care ne rezervăm dreptul de a vorbi mai pe larg la finele acestei observații (*Sarcina-Nașterea-Avortul-Pruncuciderea*, etc., Iași, 1924), ne spune, la pag. 221, No. 103, că legiuitorul român s'a inspirat dela teoria lui Carnot, care comentând art. 300 din codul penal francez, voia să restrângă pruncuciderea numai la omorul comis de către mama copilului, teorie care a fost, cu drept cuvânt, respinsă de autori.

Ori cum ar fi, fie că legiuitorul s'a referit la Carnot, fie că el nu și-a dat seama (și aceasta

este mult mai probabil), de cuvântul «său», pe care l'a aruncat în art. 230 din codul penal, un lucru este cert, și anume: că, la noi, persoanele străine care au ucis un copil nou născut, nu comit o pruncucidere, ci un omor sau un asasinat. Iată, de exemplu, o moașă care, în momentul nașterii, ucide copilul, legea o apără de pedeapsa pruncuciderii, soluție care numai morală nu poate fi!

Această soluție se vede admisă și de unele legiuri străine. Astfel este, de exemplu, codul penal al Transilvaniei, care, în art. 284, nu vorbește decât de mama ce, cu intenție, își ucide copilul său natural.

Tot astfel este și codul penal german din 1871, modificat și complectat în unele privințe la 1876, care iarăși vorbește numai de mama ce cu voință, își ucide copilul său natural, în momentul nașterii sau imediat după naștere. „*Eine Mutter welche ihr uneheliches Kind in oder gleich nach der Geburt vorsätzlich tödtet...*, etc.“¹⁾.

D-l Dr. Bogdan menționează acest text, însă în lucrarea sa, la p. 229 nota 1, textul citat poartă numerotația 271, în loc de 217. Greșelele de tipar ne omoară, și am să mă las de scris numai din cauza lor. Aceasta este însă cam greu, o recunoaștom, căci Rabelais a zis: *Qui a bu, boira!*

* * *

Venim acum la elementele pruncuciderii:

Voința de a cauza moartea este în afară de orice discuție. Copilul trebuie să fie născut viu, căci nu se poate omori un cadavru. El nu are

1) Cpr. art. 180 din codul penal prusac dela 14 Aprilie 1851; codul penal suedez, capit. 14, § 22, etc.

Codul penal bulgar din 1896 are asupra pruncuciderii următoarele două dispozițiuni:

Art. 254. — «Pentru omorul săvârșit de mamă asupra unui prunc legitim sau nelegitim, în timpul nașterii lui sau imediat după naștere, pedeapsa este: închisoarea până la cinci ani».

Art. 255. — «Pentru omorul unui prunc nenăscut încă sau deabia născut cu chip monstruos, părintele vinovat se pedepsește cu închisoarea». Art. 369 din codul penal italian, dela 30 Iunie 1839 are următoarea cuprindere:

«Dacă faptul prevăzut de art. 334 din acest cod a fost comis asupra persoanei unui copil neînscris încă în registrele actelor stărei civile și în cele dintâi cinci zile dela naștere, pentru a salva onoarea (per salvare l'onore) culpabilului, sau onoarea femeii sale, a mamei sale, a descendentei sale, a fiicei sale adoptive sau a surorii sale, pedeapsa este aceea a detențiunii dela trei ani la 12 ani.

Proiectul codului penal spaniol este mai bine redactat, când zice: pentru a ascunde necinstea (per occultar su deshonor).

Codul penal olandez are, în această privință următoarele două dispoziții:

Art. 290. — «Mama care, executând o rezoluțiune luată sub impulsivitatea temerei că facerea ei va fi descoperită, cu intenție, își omoară copilul în momentul nașterii sau puțin timp după naștere, se pedepsește ca culpabilă de pruncucidere, cu închisoarea pe timp de șase luni cel mult».

Art. 291. — «Mama care, în executarea unei rezoluții luată sub impulsivitatea temerei că facerea ei viitoare va fi descoperită, cu intențiune, își omoară copilul său, în momentul nașterii sau puțin timp după naștere, se pedepsește ca culpabilă de asasinat comis asupra copilului, cu închisoarea cel mult de nouă ani», etc., etc.

nevoie să fie viabil (*vitae habilis*), mai ales la noi, unde viabilitatea nu mai este o condiție a personalității omului.

Pruncuciderea există chiar în privința unui copil diform (*monstrum vel prodigium*), dacă are figura umană. Semnul personalității omului este, în adevăr, capul, care este sediul inteligenței «... *Dass der Kopf menschliche Bildung an sich tragen muss*», zice Savigny (*System des heutigen römischen Rechts*, II, § 61, pag. 9 și 10, 4)... *Id est caput, cujus imago fit, unde cognoscimur* (L. 44, Pr., Dig., *De religiosis*, etc., 11, 7). De aceea, dreptul general prusac (*Allgemeine Landrecht für die Preussischen Staaten*), dispune (art. 17, partea 1-a, tit. 1), că ființele născute fără formă și figură umană (*ohne menschliche Form und Bildung*) n'au nici drepturi de familie, nici drepturi civile. Vezi asupra monștrilor, tom. I al Coment. noastre, pag. 247, nota 1; tom. III, partea II, p. 71, nota 1. Mai vezi asupra lor, Le Sellyer, *Successions*, I, 85, pag. 148 urm., etc.

Ultimul și cel mai de căpetenie element al pruncuciderii este ca copilul să fie nou-născut sau de curând născut; așa că un copil care a trăit câteva zile nu întrunește aceste condițiuni. (Vezi, pe lângă decizia de mai sus a Curții de casație, și ale decizii. Cpr. Sirey, 36. 1. 25 și Pand. Chron., II, partea II, p. 136; Sirey, 37. 1. 358; D. P. 56. 1. 221; C. Angers, D. P. 47. 4. 297), etc.

Cuvintele «nou-născut» sau «de curând născut», care figurează în textul nostru, au dat loc la dificultăți, și ne găsim în fața mai multor sisteme.

În adevăr, prin această cuvinte s'ar înțelege, după unii, copilul care de-abia ar fi eșit din uterul mamei (*sanguinolens*), iar după alții, acela al cărui cordon ombilical n'ar fi căzut încă.

În fine, mai sunt și alte păreri: aceea a lui Garraud (*Tr. théorique et pratique du droit pénal français*, IV, § 1607, pag. 562 urm., ed. 2-a); Faustin Hélie, (*Théorie du code pénal*, III, 1214, pag. 426 urm., ed. 5-a); Rauter (fost prof. de drept penal la Strasburg, ed. cărței sale, în două volume, este apărută la 1836)²⁾, etc., care toate se văd arătate și semnalate în lucrarea d-lui Dr. G. Bogdan, de care am vorbit mai sus (p. 225 urm., No. 107).

D-sa a mai scris și multe alte lucrări de medicină legală, căci este muncitor și foarte sîrguitor. Dar din toate lucrările sale, cea mai de căpetenie și mai complectă în același timp, este volumul de față, care are aproape 500 de pagini, și nu avea nevoie de a fi recomandată prin prefața Dr. Balthazard, înlocuitorul lui Brouardel³⁾,

2) Prin copil nou-născut, zice acest autor (II, 448, p. 22), se înțelege copilul *qui vient de naître*. Termenul în urma căruia acest copil încetează de a fi nou-născut atarnă de împrejurări, fără ca, cu toate acestea, să se poată trece peste 24 de ore.

3) La începutul acestui volum se mai găsește încă scrisorile

căci ea se recomandă în destul prin sine însuși.

Partea întâi din acest precios volum se ocupă despre sarcina mamei (pag. 12—108, iar partea a doua, despre avort, în care toate capitolele sunt interesante, dar mai cu seamă chestiunea tentativei (No. 66 urm., pag. 131 urm.). Partea a treia se ocupă despre pruncucidere (pag. 218—254); și în fine, partea a patra se ocupă despre *Deontologia medicală* (pag. 356—445), în care găsim amănunte complete și interesante asupra secretului profesional (pag. 357—420), asupra responsabilității medicale (pag. 423—438), în care se vorbește, la pag. 428, de codul Calmach, de codul austriac, de cel chinez, etc. și în care ne-am găsit trecut și noi (căci am ajuns a fi un rău necesar).

În fine, lucrarea de față, care formează al treilea volum din lucrările medico-legale ale d-lui Dr. G. Bogdan (autorul ne anunță că partea a patra, care actualmente este în preparare, va trata despre moarte și moartea subită), este o lucrare cât se poate de completă care, în unele privințe, întrece chiar lucrările similare străine. Ea este foarte bine și sistematic alcătuită, fiind nu numai utilă, dar chiar necesară medicilor, avocaților, magistraților, studenților și chiar simplilor particulari, cari trebuie să aibă și ei cunoștințe generale; încât putem prevedea de pe acum că această lucrare în curând nu se va mai găsi, mai ales că prețul ei de 60 lei este foarte modest, față cu cheltuielile enorme la care se ridică astăzi tipărirea unei asemenea cărți.

Nu ne putem întinde mai mult aci asupra acestei valoroase lucrări, de care am vorbit în mod incidental, cu ocazia recentei decizii a Curții de casație din Franța, relativă la pruncucidere, pe care am reproduș-o mai sus numai în rezumat.

Void a ne asigura despre valoarea reală a acestei cărți, am fost nevoit s'o tăiem și s'o răsfoim (căci nu suntem din acei la cari cărțile rămân netăiate și necetite), și cu această ocazie, am observat că foile ei nu sunt cusute, probabil din cauza scumpetei aței; așa că, din această cauză, s'au și rătat câteva file din exemplarul nostru. Aceasta este o greșală foarte mare, care s'a strecurat cu ocazia broșatului, mai ales astăzi când, tot din cauza scumpetei, fiecare este redus a nu mai lega cărțile și a le păstra broșate. Această împrejurare va face ca toți acei cari vor păți ceeace

ce am pățit noi, să fie obligați a cumpăra alte exemplare, așa că, din această cauză, cartea se va epuiza și mai repede.

Iași.

D. ALEXANDRESCO

— A apărut în editura *Curierul Judiciar* :

Noul Cod al Inchirierilor, care cuprinde legea chirilor din 1924 (Marzescu), cu Expunerea de motive, rapoartele raportorilor din Senat și Cameră și în extenso Desbaterile parlamentare: Discuția generală și Discuția pe articole, cum și celelalte legi excepționale cu toate legile în legătură din vechiul Regat, Basarabia, Bucovina și Transilvania, este lucrat complet cu *Comentariul d-lor Conduratu, Periețeanu și Velescu*, și cu jurisprudența referitoare, sistematizată de d-l *F. Mihăilescu*, grefier la Casație.

Volumul are 1000 pagini. **Prețul 240 lei.**

Se va adăuga 6 lei pentru porto-poștal recomandat.

A apărut în Editura *Curierul Judiciar* primul volum din **Biblioteca Legilor uzuale Adnotate**, care cuprinde: *Legea autentificării actelor* (Ediția II) revăzută și completată cu doctrina și jurisprudența până la zi și *Legea de unificare și organizare a Corpului de avocați*, comentate de cunoscutul publicist și avocat d-l *A. Lascarov-Moldovanu*.

Ambele aceste legi sunt însoțite în afară de comentarii, doctrină și jurisprudență până la zi și de *Expunerile de motive*, *Desbaterile parlamentare* complete și *Indice alfabetic*, care înlesnește foarte mult cercetările.

Prețul cu care s'a pus în vânzare este de lei 80 la care se adăuga lei 5 pentru porto postal recomandat.

A apărut: **Studii de Drept Penal. I. Pentru o mai deplină ocrotire a proprietății imobiliare prin sancțiuni penale. II. Despre elementul „sustracțiunii frauduloase” în delictul de furt**, de dr. Vintilă Dongoroz, avocat. — **Prețul 25 lei.**

* * *

Studii de Drept Penal. I. Corecționalizarea posesiunii. II. Spicuri din legislația Engleză, de dr. George Vrăbiescu, avocat. — **Prețul 25 lei.**

A apărut: **Drept comercial comparat**, curs predat la Universitatea din București de d-l Dr. C. A. Stoeanovici. Volumul cuprinde 290 pag. **Prețul 220 lei.**

— De acelaș autor: **Vadul Comercial**, volumul cuprinde 140 pag. **Prețul 80 lei.**

S'a pus sub presă **No. 4, Biblioteca Marilor Procese**, care va cuprinde pledoariile marelui dispărut **Barbu Delavrancea** în afacerile: Socolescu și arageale-Caion, precedate de două portrete literare, unul al lui Delavrancea, datorit cunoscutului nostru critic Eugen Lovinescu, și altul al lui Carageale, datorit academicianului Brătescu Voinești.

Abonamentul anual costă: 800 lei p. Autorități, Case de Comerț particulari; 500 lei p. avocați și 400 pentru magistrați

Bani de plasat cu ipotecă case București sau moșie. Lei 500.000 — 600.000 Adresa: Codreanu, Artei 5, București.

Licențiații în drept promoția 1914 ai Facultății din București se vor întâlni cu foștii lor profesori la o agapă în seara de 12 Iulie 1924 orele opt la *Restaurantul Chateaubriand* din București (Soaseaua Kiseleff).

d-lor E. Martin, prof. la Universitatea din Lyon, a d-lui Dr. E. Stockis, profesor de medicină legală la Universitatea din Liège, precum și a amicului nostru Dr. M. Minovici, profesor la Universitatea din București, care, între multe altele, are la activul său înființarea institutului Morgei din București, unic în lumea întreagă, creațiune ce-i face onoare și pentru care suntem fericit de a putea spune aci că am acordat noi înșine cel dintâi credit, la 1890, pe când aveam onoarea de a fi Secretar general al ministerului justiției, atunci când acest Minister se găsea încă în ograda bisericeii Zlătar.